

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 37.

Tisdagen den 27 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 148, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter;

nr 146, angående garanti för inköp av brännstovv för statens räkning;

nr 147, angående understöd till aktiebolaget Difosfat för försök med framställning av fosforsyre-gödselmedel;

nr 150, angående anslag till utgifter i anledning av tillfällig ökning av elevantalet i skogshögskolans jägmästarkurs;

nr 145, angående åtgärder till underlättande av manskapsrekryteringen vid marinen; och

nr 144, angående statsbidrag för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete m. m.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

I enlighet med därom den 24 i denna månad fattat beslut skulle nu företagas val av ledamöter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid avlämnades följande godkända valseklar, nämligen 77 med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet», 76 med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen» samt 46 med partibeteckningen »liberala samlingspartiet».

Av de med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet» utmärkta valseklarna upptogo 76 valseklar,

såsom första namn herr *Tamm*,

» andra » » *Henrikson*, och

» tredje » » *Sommelius*.

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 37.

De med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Nilsson* i Kabbarp,
 » andra » » *Lindqvist* i Stockholm och
 » tredje » » *Bärg* i Katrineholm.

De med partibeteckningen »liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Adelswärd* och
 » andra » » *Olsson* i See.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Tamm*,
 » *Nilsson* i Kabbarp,
 » *Adelswärd*,
 » *Henrikson*,
 » *Lindqvist* i Stockholm,
 » *Sommelius*,
 » *Bärg* i Katrineholm och
 » *Olsson* i See.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 5.

Upplästes fyra till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1917 den 24 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens justitieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr hovrättsrådet Viktor Esaias Oktavus Petrén 45 röster,
 i följd varav herr hovrättsrådet Viktor Esaias Oktavus Petrén blivit till riksdagens justitieombudsman utsedd.

Philip Klingspor.

D. Persson i Tällberg.

Carl Hallendorff.

Herm. Lamm.

År 1917 den 24 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens justitieombudsman, i fall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av justitieombudsman, skulle med döden avgå samt utöva ämbetet under den tid justitieombudsmannen kan vara av svår sjukdom el-

ler annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr konstituerade revisionssekreteraren Berndt Nils
 Robert Lilienberg 43 röster,
 » häradshövdingen friherre Bror Carl Cederström 1 röst,

i följd varav herr konstituerade revisionssekreteraren Berndt Nils Robert Lilienberg blivit utsedd till justitieombudsmannens efterträdare.

Philip Klingspor.

D. Persson i Tällberg.

Carl Hallendorff.

Herm. Lamm.

År 1917 den 24 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse riksdagens militieombudsman; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen Axel Reinhold Östergren 45 röster,
 » häradshövdingen friherre Bror Carl Cederström 1 röst,

i följd varav herr häradshövdingen Axel Reinhold Östergren blivit till riksdagens militieombudsman utsedd.

Philip Klingspor.

D. Persson i Tällberg.

Carl Hallendorff.

Herm. Lamm.

År 1917 den 24 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att utse den man, som skall efterträda riksdagens militieombudsman ifall denne, innan nästa lagtima riksdag anställt nytt val av militieombudsman, skulle med döden avgå, samt utöva ämbetet under den tid militieombudsmannen kan vara av svår sjukdom eller annat laga förfall därifrån hindrad; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr häradshövdingen friherre Bror Carl Cederström 46 röster,

i följd varav herr häradshövdingen friherre Bror Carl Cederström blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare.

Philip Klingspor.

D. Persson i Tällberg.

Carl Hallendorff.

Herm. Lamm.

Jämte det dessa protokoll lades till handlingarna, beslöt kamraren, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kamrarenens protokoll underrättas om valen samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen, dels ock till de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet införas.

§ 6.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts nedannämnda å kamrarenens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till statsutskottet propositionen, nr 134, om rätt för föreståndaren vid kronohäktet i Ystad Gustaf Edvard Rockström att för åtnjutande av löneförhöjning tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

till bankoutsittet propositionen, nr 139, angående pension åt uppsyningsmannen O. Strandbergs änka Jenny Matilda Strandberg;

till statsutskottet propositionen, nr 140, angående ombyggnaden av Södertälje kanal; samt

till bankoutsittet propositionerna:

nr 137, angående tilläggs pension åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna; och

nr 138, angående förändrade bestämmelser rörande understöd åt vissa förutvarande flickskollärarinnor.

Vid föredragning härpå av propositionen, nr 141, angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, remitterades densamma, i vad den avsåg kvinnlig rektors pensionsrätt och skyldighet att erlægga pensionsavgift eller för pensionsändamål vidkännas löneavdrag, till bankoutsittet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs och överlämnades till statsutskottet propositionen, nr 142, angående hyresbidrag till lärare vid folkskoleseminarierna i Stockholm och Göteborg.

§ 7.

Vidare föredrogs var för sig och hänvisades till lagutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 351, av herr *Jan-son* i Kungsör, och nr 352, av herr *von Hofsten m. fl.*

Vid remiss av
motionen
nr 353.

Vid föredragning härpå av motionen nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, angående rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter, begärdes ordet av motionären

Herr *Kristensson*, som yttrade: Herr talman! Den proposition, som min motion avser ändring uti, har remitterats till jordbruksutskottet. Den motion, jag tillåtit mig väcka, avser i främsta rummet en statsregleringsfråga. Vid sådant förhållande torde det få anses vara lämpligt, att den behandlas av statsutskottet. Detta skulle emellertid föranleda en liten ändring i motionen så till vida, att orden: »att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas» ändras till »att därest Kungl. Maj:ts proposition av riksdagen bifalles». Jag tillåter mig, herr talman, hemställa, att kammaren måtte medgiva denna formella ändring. Mot-svarande ändring har av första kammaren medgivits beträffande en där väckt likalydande motion, som sedermera av första kammaren remitterats till statsutskottet.

Herr Kristenssons hemställen bifölls; och beslöt kammaren att överlämna den i enlighet härmed ändrade motionen till statsutskottet.

Vid remiss av motionen nr 353.

(Forts.)

Härefter remitterades:

till bankoutskottet motionen nr 354, av herrar *Borggren* och *Berg* i Munkfors; samt

till särskilda utskottet motionen nr 355, av herr *Lindqvist* i Kosta.

§ 8.

Statsutskottets nu föredragna utlåtande nr 5 bordlades åter.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under rikstatsens åttonde huvudtitel.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna blevo av kammaren godkända.

§ 10.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 39—50, bevillningsutskottets betänkanden nr 13—15, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 22—24 samt lagutskottets utlåtande nr 21.

§ 11.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Ingvarson m. fl.*, nr 356, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 5, 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.;

herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.*, nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95 A, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst; och

herr *E. A. Nilson* i Örebro, nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 104, angående rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsfrönödenheter.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnaderna för anläggning av hospital vid Strängnäs samt om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl;

från riksdagens kansli:

nr 55, angående åvägabringande av utredning i fråga om ordnande av kurser för utbildning av fångvårdstjänstemän av högre grad; och

nr 56, angående beredande av tillgång till utsädesspannmål till skäligt pris; samt

från lagutskottet:

nr 57, i anledning av väckta motioner rörande stämmingsmans behörighet m. m.;

nr 58, i anledning av väckt motion om ändring i 30 kap. 11 § rättegångsbalken; och

nr 59, i anledning av väckt motion om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upprätthållande.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper, dels ock i ämnet väckta motioner;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial, nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om det sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag;

lagutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 20 kap. 2 § samt 24 kap. 3 § strafflagen; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minimipris å brödsäd m. m.; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefrihet å lån för anskaffande av utsädespotatis.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Hansson</i> i Sölvesborg	under 14 dagar fr. o. m. den 29 mars,			
»	<i>Bengtsson</i> i Kullen	» 16	»	» 28	»
»	<i>Bengtsson</i> i Göteborg	» 8	»	» 29	»
»	<i>Rydén</i> i Klosterbergane	» 12	»	» 31	»
»	<i>Nordström</i>	» 10	»	» 30	»
»	<i>Flognfält</i>	» 2	»	» 30	»
»	<i>Holmström</i>	» 14	»	» 29	»
»	<i>Berg</i> i Munkfors	» 3	»	» 29	»
»	<i>Uddenberg</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>Persson</i> i Björnsbyholm	» 10	»	» 30	»
»	<i>Zelahn</i>	» 9	»	» 30	»
»	<i>Larsson</i> i Säby	» 13	»	» 30	»
»	<i>Janson</i> i Kungsör	» 12	»	» 30	»
»	<i>Sköld</i>	» 13	»	» 30	»
»	<i>Lundblad</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>Bolander</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>Andersson</i> i Skrädene	» 12	»	» 30	»
»	<i>Ericsson</i> i Arboga	» 12	»	» 30	»
»	<i>Norin</i>	» 12	»	» 30	»
»	<i>Larsson</i> i Kroken	» 13	»	» 30	» och
»	<i>Lorentzon</i>	» 14	»	» 29	» .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,20 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 28 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 24 i denna månad fattat beslut skulle nu företagas val av suppleanter i det särskilda utskott riksdagen beslutit tillsätta.

Därvid avlämnades följande godkända valsedlar, nämligen 77 med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet», 67 med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen» samt 39 med partibeteckningen »liberala samlingspartiet».

De med partibeteckningen »lantmanna- och borgarepartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Svensson* i Kompersmåla,
 » andra » » *Nilsson* i Antnäs och
 » tredje » » *Persson* i Fritorp.

De med partibeteckningen »socialdemokratiska gruppen» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Andersson* i Gävle,
 » andra » » *Sävström* och
 » tredje » » *Ericsson* i Arboga.

De med partibeteckningen »liberala samlingspartiet» utmärkta valsedlarna upptogo samtliga

såsom första namn herr *Olofsson* i Åvik och
 » andra » » *Lundgren* i Vendelsberg.

På grund härav blev ordningen mellan namnen å de särskilda gruppernas valsedlar bestämd på sätt ovan angivits.

Vid härefter företagen fördelning av platserna mellan de olika grupperna tillföll dessa nedannämnda personer i följande ordning:

herr *Svensson* i Kompersmåla,
 » *Andersson* i Gävle,
 » *Olofsson* i Åvik,

herr *Nilsson* i Antnäs,
 » *Sävström*,
 » *Persson* i Fritorp,
 » *Ericsson* i Arboga och
 » *Lundgren* i Vendelsberg.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda valet.

§ 3.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1917 den 27 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar R. E. Norberg och F. W. Thorsson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Norberg, Rudolf Emil, bankokommissarie	med 47 röster,
» Thorsson, Fredrik Wilhelm, ledamot av riksdagens andra kammare	» 47 » ;

suppleanter:

för tiden från valet till dess nytt val under år 1918 försiggått:

greve von Rosen, Gustaf Fredrik, bruksägare	med 47 röster,
herr Olauson, Knut Arvid, bankokommissarie	» 46 » ,
» Nilsson, Erik Agabus, ledamot av riksdagens andra kammare	» 45 » .

Philip Klingspor.

Hugo Fahlén.

Sven Persson.

Malte Sommelius.

År 1917 den 27 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret efter greve J. G. Lagerbjelke och friherre E. K. Palmstierna, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

greve Lagerbjelke, Johan Gustaf, ledamot av riksdagens första kammare	med 45 röster,
friherre Palmstierna, Erik Kule, ledamot av riksdagens andra kammare	med 45 röster;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1918 försiggått:

herr Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens första kammare	med 44 röster,
» Jesperson, Jöns Peter, ledamot av riksdagens andra kammare	» 43 » ,
» Strömberg, Otto Mauritz, ledamot av riksdagens första kammare	» 42 » .

Philip Klingspor.

Hugo Fahlén.

Sven Persson

Malte Sommelius.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll om valen underrättas för avgivande av förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 4.

Vid remiss av
propositionen
nr 148.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 148, angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter.

Därvid yttrade

Herr Thorsson: Vid remissen av nu förevarande ärende, som rör lönerreglering för lärarpersonalen vid våra läroverk, hade man ju även bort vara i tillfälle att kunna bedöma innehållet i den av Kungl. Maj:t till riksdagen avlämnade propositionen. Denna möjlighet är emellertid nu utesluten på grund därav, att propositionen i fråga ännu icke blivit utdelad. Vi veta således egentligen icke vad som står i denna proposition mer än vad som framkommit genom de sammandrag av dess kläm, som varit synliga i tidningspressen. Jag skall därför nu icke alls inlåta mig på bedömandet av innehållet i föreliggande proposition, utan skulle här endast vilja föra på tal det sätt, varpå Kungl. Maj:t ordnar de lönerregleringar, varom här är fråga.

För nu berörda ändamål tillsattes för icke mindre än fem år sedan en kommission eller kommitté, vilken såvitt jag har mig bekant, i slutet av år 1914 — jag vill minnas, att det var i november månad — till Kungl. Maj:t inkom med sitt betänkande i föreliggande ärende. Ehuru Kungl. Maj:t alltså haft en rundlig tid till sitt förfogande, har ännu icke något annat resultat från Kungl. Maj:ts sida varit synligt med anledning av det omfattande förberedande arbete, som kommittén utfört, än att Kungl. Maj:t vid ett föregående tillfälle begärt tillfällig löneförbättring åt folkskolläraryrket.

kåren och att Kungl. Maj:t nu kommer med enahanda förslag beträffande lärarpersonalen vid våra läroverk och övriga läroanstalter.

Vid remiss av propositionen nr 148.

(Forts.)

Jag kan icke förstå detta sätt att reglera löner. Först tillsättes en stor kommitté, som på grundval av sina undersökningar skall framlägga ett förslag, men när sedan Kungl. Maj:t får detta förslag, lägger sig Kungl. Maj:t att sova därpå i nära på tre år och kommer slutligen fram med ett förslag om att på detta sätt provisoriskt ordna frågan. Samtidigt ha vi provisoriska löneregleringsförslag i alla möjliga riktningar. Skall det vara någon mening i dessa krigstidstilläggs- och krigstidshjälpsförslag, så synes det mig vara, att de skola hava till uppgift att reglera skiljaktigheterna mellan de för normala förhållanden avpassade lönerna och de lönekrav, som måste framställas under dessa exceptionella förhållanden.

Vid sådant förhållande synes det mig icke vara en giltig anledning för Kungl. Maj:t att med stöd av tillfällig fördyring i levnadskostnaderna m. m. uppskjuta framläggandet för riksdagen av de löneregleringsförslag, som efter omfattande utredningar och arbeten ha slutligt utformulerats av kommittén. Är detta löneregleringsförslag fotat på riktiga grunder, är det en synnerligen enkel åtgärd, om det skulle visa sig, att dyrtiden fortsätter avsevärd tid efter det pågående kriget, att med viss procentuell ökning av redan tillämpade ordinarie löner bringa lönerna i förhållande till de levnadskostnader, som kunna komma att råda några år framåt. Skall det bli på det sätt, som jag förmodar, att Kungl. Maj:t satt i fråga, att det förutom krigstidshjälp skall utgå tillfällig extra löneförbättring, kan det inträffa det förhållandet, att vi många år framåt skola få lov att halta oss fram med en sådan lönereglering. Till vad resultat blir då detta femåriga arbete, som denna kommitté suttit och utfört?

Jag är för min del av den uppfattningen, visst icke att jag vill vägra den lärarepersonal, som här är i fråga, en förbättring av dess existensvillkor, men att dessa lärares lönevillkor skulle kunnat vara reglerade, så att man icke behövt på detta sätt i onödan besvara riksdagen med en extra proposition, därför att Kungl. Maj:t icke funnit sig föranlåten att i tid komma fram med de förslag, som legat färdiga till Kungl. Maj:ts påseende.

Jag har vid remissen av detta ärende icke kunnat uraktlåta att fästa uppmärksamheten på detta Kungl. Maj:ts sätt att försöka lösa löneregleringsspörsmålen. Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammarern beslöt hänvisa ifrågavarande proposition jämte det i anledning av densamma inom kammarern nu avgivna yttrandet till statsutskottet.

Härefter föredrogos var för sig övriga å kammarerns bord liggande propositioner; och remitterades därvid:

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 146, angående garanti för inköp av brännrotv för statens räkning;

nr 147, angående understöd till aktiebolaget Difosfat för försök med framställning av fosforsyregödselmedel; och

nr 150, angående anslag till utgifter i anledning av tillfällig ökning av elevantalet i skogshögskolans jägmästarkurs; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 145, angående åtgärder till underlättande av manskapsrekryteringen vid marinen; och

nr 144, angående statsbidrag för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete m. m.

§ 5.

Härpå föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 356, av herr *Ingvarson m. fl.*; och

nr 357, av herr *Jonsson i Hökhult m. fl.*;

till särskilda utskottet motionen nr 358, av herr *Bengtsson* i Göteborg *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionen nr 359, av herr *E. A. Nilson* i Örebro.

§ 6.

Bevillningsutskottets nu föredragna betänkande nr 16 bordlades åter.

§ 7.

Vidare föredrogs sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial, nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om det sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag; och blev utskottets i nämnda memorial gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda lagutskottets utlåtande nr 22 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 30 och 31.

§ 9.

Till avgörande förelåg härefter bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor. Ang. brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande.

Till bevillningsutskottets handläggning hade hänvisats följande motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor, nämligen:

dels från *första kammaren*:

nr 69, av herr *Kvarnzelius m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 70, av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 72, av herr *Karl Johan Ekman m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

dels ock från *andra kammaren*:

nr 152, av herr *Edén m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 155, av herrar *Källman* och *Ingvarson* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.;

nr 157, av herr *Jonsson* i Hökhult, *m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 162, av herr *von Hofsten m. fl.* med förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen i anledning av motionerna

inom första kammaren:

nr 69 av herr *Kvarnzelius m. fl.*;

nr 70 av herr *Ollas A. Ericsson m. fl.*; och

nr 72, av herr *Karl Johan Ekman m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 152, av herr *Edén m. fl.*;

nr 155 av herrar *Källman* och *Ingvarson*;

nr 157 av herr *Jonsson* i Hökhult *m. fl.*; och

nr 162 av herr *von Hofsten m. fl.*,

mätte för sin del antaga vid betänkandet såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av rusdrycker;

b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka;

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet;

d) förordning om ändrad lydelse av 13, 23 och 31 §§ i för-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande.
(Forts.)

ordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

f) förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel; ävensom

2) att riksdagen, under förutsättning att riksdagen antoge ovanberörda författningsförslag, måtte,

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av rusdrycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1919 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallningshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnes angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid äga att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavarande ersättning, skulle därom före den 1 september 1918 till Konungens befallningshavande i det län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1919.

Vid betänkandet voro fogade:

dels reservationer beträffande författningsförslagen i deras helhet

av herrar *Jeansson* i Kalmar och *von Hofsten*, vilka hemställt om bifall till de uti herr *von Hofstens* m. fl. ovanberörda motion gjorda yrkanden;

av herrar *Knaust* och *Forssman*, vilka instämt i det av herrar *Jeansson* i Kalmar och *von Hofsten* i deras reservation framställda yrkandet;

av herr *Berg* i Staby, som ansett att utskottet bort tillstyrka, att riksdagen måtte för sin del antaga de lagförslag, som innefattades i herr *K. J. Ekmans* m. fl. och av herr *Jonssons* i Hökhult m. fl. förenämnda motioner jämte de hemställanden i övrigt, som innehölls i sagda motioner; samt

av herrar *Lyckholm, Antonsson, Östberg* och *Jesperson*, vilka ansett att utskottet bort avstyrka bifall till samtliga föreliggande motioner;

Ang. brännvins- samt vinn- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

dels ock reservationer angående särskilda delar av utskottets förslag och motivering.

Efter det herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Nilsson i Bonarp, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 12 tillåter jag mig föreslå,

att betänkandet föredrages punktvis samt de särskilda författningsförslagen, där så anses lämpligt, paragraf- och momentvis med ingresser, rubriker och utskottets hemställanden sist;

att kap. 4 i det under punkt I upptagna lagförslaget föredrages först och att vid 29 § överläggningen må omfatta betänkandet i dess helhet;

att övriga delar av samma lagförslag därefter föredragas i paragrafordning;

att författningsförslagets text ej behöver uppläsa i annat fall, än då sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att, för den händelse förslaget kommer att i vissa delar återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende på de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som av de ifrågasatta ändringarna i återförvisade delar kunna föranledas;

samt att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment utskottet må äga vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1).

Utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

I enlighet med kammarens angående föredragningsordningen fattade beslut företogs först till behandling 29 §.

Paragrafen lydde sålunda:

29 §.

Genom kommunal folkomröstning må i enlighet med de i detta kapitel meddelade bestämmelser avgöras, huruvida inom en kommun få meddelas sådana rättigheter till detaljhandel med rusdrycker, som omförmålas i denna förordning.

Bestämmelserna i detta kapitel äga dock icke tillämpning å de i 21 § omförmålda rättigheter till utskänkning å passagerarfartyg och järnvägståg.

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandelns
ordnande.

Kommunal folkomröstning skall avse alla slags rusdrycker och må icke verkställas oftare än vart tredje år.

(Forts.)

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr von Hofsten: Herr talman, mina herrar! För min del skall jag söka att icke giva anledning till något upprivande av de debatter i denna fråga, som flera år å rad och senast föregående år förekommit i denna kammare. Jag skall sålunda icke inlåta mig på att angiva de skäl, som för oss reservanter äro avgörande, då vi icke kunna gå med på det lokala vetot. Jag vill endast framhålla, att lika väl som vi respektera det varma nykterhetsintresse, som besjalar förkämparna för det lokala vetot, lika väl anse vi oss berättigade vidhålla, att det förslag, som från vår sida framförts, skulle kraftigt bidra till förhindrandet av missbruk av alkoholhaltiga drycker, främst genom att öl- och vinhandeln lägges under bolag och att därigenom de individer, som genom enskild individuell kontroll äro utestängda från att åtkomma sprit, kunna förhindras att söka ersättning i ölet, såsom nu faktiskt äger rum.

Jag begagnar tillfället, medan jag har ordet, att såsom även förut gjorts, påvisa det oberättigade i de beskyllningar, som på möten, i pressen och annorstädes framkastats angående bristande nykterhetsintresse hos dem, som icke vilja godtaga det lokala vetot. Vi tillåta oss anse, att man på den väg vi föreslå genom att förhindra och mer och mer kringskära missbruket skulle kunna kraftigt och lika bestående främja nykterheten bland vårt folk. Ingen, som vill se saken opartiskt, torde kunna förneka, att genom de lagbestämmelser, som under senare år genom samtliga partiets medverkan genomförts, kraftigt bidragits till att vi förts framåt på denna väg. Jag är personligen övertygad om att många av de kristidsrestrktioner, som för närvarande finnas, skola visa sig praktiska att kunna bibehållas för framtiden.

Utän att vidare inlåta mig på saken, vill jag yrka avslag på denna paragraf, och skall jag tillåta mig att senare yrka bifall till min och herr Jeanssons i Kalmar reservation.

Häruti instämde herr *Jeansson* i Kalmar.

Herr *Källman*: Herr talman! Jag tror, det är ett allmänt önskemål här i kammaren, att vi så fort som möjligt i dag skola komma ifrån detta ärende, och jag skall därför icke heller upptaga kammarens tid med något längre yttrande. Jag tillåter mig endast erinra därom, att bevillningsutskottets majoritet icke tillerkänner det förslag, som är framställt i herr von Hofstens reservation, något nämnvärt nykterhetsvärde. Det innehåller enligt utskottsmajoritetens uppfattning ifråga om sådant värde endast skalet till den kärna, som man vill vinna med en ny lagstiftning, och därför har utskottsmajoriteten icke kunnat tillstyrka den motion, som ligger till grund för reservationen.

Med dessa korta ord, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande.

(Forts.)

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag skall också försöka fatta mig kort.

Som herrarna torde finna, har jag inom utskottet reserverat mig till förmån för det förslag, som innefattas i de av herr Ekman i första kammaren och herr Jonsson i Hökhult i denna kammare avgivna motioner.

Innan jag med några ord framhåller anledningen till att jag framställt ett sådant yrkande, ber jag få påpeka innehållet i dessa motioner, detta med anledning av att den framställning, som i sådant avseende lämnas i utskottets betänkande, icke är fullt överensstämmande med verkligheten. Motionerna innehålla förslag om restriktiva bestämmelser, i huvudsak överensstämmande med nykterhetskommitténs förslag, i huvudsak också överensstämmande med de bestämmelser, som nu förordas av bevillningsutskottet. Motionerna upptaga däremot icke bestämmelsen om kommunalt veto eller kommunal folkomröstning, men motionärerna tänka sig i alla händelser, att kommunerna skulle äga att bestämma om rusdryckshanteringen inom desamma. Men detta skulle avgöras i vanlig ordning, och det skulle icke, såsom i bevillningsutskottets betänkande på sidan 5 yttras, krävas en röstövertvikt av två tredjedelar av de i omröstningen deltagande, för att beslutet skulle bli giltigt. Motionerna upptaga dessutom bestämmelsen, att maximihalten av sprit föreslås till tre i stället för två och en kvarts volymprocent.

Med dessa ord torde jag ha karakteriserat motionerna i huvudsak och skall nu be att få yttra några ord om anledningen till att jag anslutit mig till dessa motioner.

Min ställning till denna fråga har jag haft tillfälle att förut framlägga för denna kammare. Jag vill nu endast påpeka, att jag för min del icke kan tillerkänna det lokala vetet någon vidare betydelse ur nykterhetssynpunkt. Jag är däremot livligt övertygad om att restriktiva bestämmelser — och effektiva sådana — äro synnerligen önskvärda särskilt med hänsyn till handeln med vin och maltdrycker. Jag har för övrigt under alla de år, som denna fråga debatterats, ansett lämpligt, att maximihalten av sprit i skattefria maltdrycker kunde sättas något högre än 2 $\frac{1}{4}$ %; jag har tänkt mig 3 % som ett lämpligt tal. Man skulle därigenom få fram en skattefri maltdryck, som vore både hållbar och smaklig. När nu dessa motioner, som jag nyss omnämnde upptagit det förslag som i huvudsak överensstämmer med mina tankar om det lämpligaste sättet för denna frågas lösning, så är det givet, att jag vill giva dessa motioner min röst. Därtill kommer, att jag haft en liten förhoppning, att detta förslag till sist skulle kunna ena alla de nykterhetsvänner, som snarast möjligt önska få denna fråga löst.

Under sådana förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka avslag å den föreslagna punkten och ber att senare få återkomma

Ang. bränn- till yrkande om bifall till den av mig vid utlåtaudet fogade reserva-
rins- samt vin- tionen.
och ölhandels
ordnande.

(Forts.)

Herr *Jonsson* i Hökhult instämde häruti.

Herr *Söderberg*: Herr talman! Man har ju här en känsla av att det är både onödigt och olämpligt att riva upp en stor debatt i denna mycket omdebatterade fråga. Emellertid anser jag mig för egen del skyldig att något deklarerat min ställning till föreliggande författningsförslag, som jag anser vara av mycket stor betydelse för vår folknykterhet.

Jag har under föregående år icke uppträtt i debatterna om denna fråga, men jag kan omnämna, att jag lojalt följt nykterhetsvännerna i deras strävan att få ett förslag igenom, som skulle kunna bli till välsignelse för landet.

Emellertid ligger saken nu så, att den ena kammaren står emot den andra beträffande en betydelsefull punkt, nämligen frågan om lokalt veto. Andra kammaren har förut tagit detta förslag, men första kammaren har icke bifallit denna punkt. När man nu läser det föreliggande förslaget och verkligen tänker på vad det innebär, så tror jag, att man skall inse, att man vinner ofantligt mycket genom ett antagande av detsamma. Man vinner t. ex. öl- och vinhandels skiljande från annan handel, och man finge en tillfredsställande tillverknings- och försäljningslag. Detta vore väl ett gott steg framåt. Men man finge genom detta förslag också en bättre kontroll med avseende på de personer, som önska att köpa något av dessa varor. Det är sålunda ofantligt mycket man vinner även med uteslutande av bestämmelserna om det lokala vetot.

Nu ligger saken som förut, och jag förmodar, att man icke skall kunna övertyga motståndarna. Men för min del vill jag säga, att jag tror, att det skulle vara till gagn för landet och nykterhetssaken, om andra kammaren ville släppa förslaget om det lokala vetot. Första kammaren har ju gått med på lagförslaget i allmänhet, och om man kunde komma till ett positivt resultat i denna fråga, så tror jag verkligen för min del, att man skulle göra landet stort gagn, utom det att man sluppe de upphetsande och upprivande strider och fejder, som så ofta förekomma vid överläggningar om dessa frågor på möten och i tidningspressen. Det skulle enligt min uppfattning vara lyckligt, om andra kammaren ville släppa dessa 30 paragrafer, som handla om folkomröstning m. m., men för övrigt taga förslaget i dess helhet, som ändock komme att innehålla över 100 paragrafer. Jag tycker, att detta vore ett ganska stort steg framåt. Det är min personliga uppfattning, att det vore klokt att göra så.

Nu ha herrar von Hofsten och Berg i Staby framställt sina önskemål. Mina egna önskemål sammanfalla med dem, som uttalades av herr Berg i hans anförande. Jag instämmer i den motion, som avgivits av herr Jonsson i Hökhult, och jag tror, att om man vill komma till ett positivt resultat i denna fråga, det vore lämpligt, om andra kammaren för närvarande ville släppa förslaget om det lokala

vetot. Man hade ju ändå antagit bestämmelserna om de kommunala myndigheternas befogenhet att reglera denna försäljning, och då skulle inga andra förändringar behöva ske i det i betänkandet framställda författningsförslaget än några uteslutningar angående formerna m. m. rörande folkomröstning.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Herr talman, jag skall icke uppehålla tiden längre, utan vill endast uttala den förhoppningen, att andra kammaren i dag måtte göra sitt bästa för att söka få igenom ett positivt förslag i denna fråga. Det skulle glädja mig och säkerligen också tusen sinom tusen personer i vårt land, om andra kammaren ville göra detta. Jag tror, att det skulle vara lyckligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på avslag å utskottets förslag, i vad det avsåge berörda paragraf; och blev utskottets förslag till lydelse av paragrafen av kammaren godkänt.

Övriga delar av IV kap.

Godkändes.

För 1 § hade utskottet föreslagit följande lydelse:

1 §.

I denna förordning förstås
med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och absolut alkohol;

med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av malt och som hålla mer än $2\frac{1}{4}$, men ej mer än 22 volymprocent alkohol; och

med öl: alla alkoholhaltiga maldrycker, med undantag av sådana, som enligt kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker äro att hänföra till svagdricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning rusdrycker.

1 § i det av herrar Jeansson i Kalmar och von Hofsten reservationsvis förordade motsvarande författningsförslaget lydde sålunda:

1 §.

I denna förordning förstås

med spritdrycker: brännvin och andra drycker, som hålla mer än 25 volymprocent alkohol, ävensom sprit samt, oberoende av alkoholhalten, punsch och likör;

med vin: alla av malt ej tillagade drycker, som ej äro hänförliga till spritdrycker och vilka hålla mer än 3,6 volymprocent alkohol; och

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels-
ordnande.
(Forts.)

med öl: alla maltdrycker, som innehålla alkohol, med undantag av sådana, som enligt förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till svagdricka eller lagrat dricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning alkoholhaltiga drycker.

Enligt det författningsförslag i förevarande ämne, som tillstyrkts av herr Berg i Staby uti hans ovanberörda reservation, skulle 1 § erhålla denna lydelse:

1 §.

I denna förordning förstås
med spritdrycker: brännvin och andra alkoholhaltiga drycker, som hålla mer än 22 volymprocent alkohol, ävensom sprit och absolut alkohol;

med vin: alla alkoholhaltiga drycker, vilka ej äro tillagade av malt och som hålla mer än 3, men ej mer än 22 volymprocent alkohol; och

med öl: alla alkoholhaltiga maltdrycker, med undantag av sådana, som enligt kungl. förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker äro att hänföra till svagdricka och lagrat dricka.

Spritdrycker, vin och öl kallas med en gemensam benämning rusdrycker.

Sedan paragrafen föredragits, anförde:

Herr Berg i Staby: Herr talman! Jag ber att få yrka godkännande av 1 § i det författningsförslag, som förordats i den av mig avgivna vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Källman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till den första paragrafen med den lydelse den har i herr von Hofstens m. fl. motion.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf, 2:o) bifall till det av herr Berg i Staby under överläggningen gjorda yrkandet samt 3:o) bifall till det yrkande, som framstälts av herr Nilsson i Bonarp; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i förstnämnda proposition.

Återstående delar av utskottets förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker.

Godkändes.

Övriga av utskottet framlagda författningsförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Punkten 2).

I sin allmänna motivering hade utskottet på sidorna 8 och 9 i det tryckta betänkandet gjort följande uttalande:

»Därest det förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker, som utskottet härmed framlägger, blir gällande lag, komma uppenbarligen i anledning härav ersättningsanspråk att från olika yrkesgrenar göras gällande. Kungl. Maj:t och riksdagen hava också förutsett sådana framtida anspråk och i främsta rummet för att möta dem bildat statsverkets fond av rusdrycksmedel. Det hade givetvis varit önskvärt, att utskottet nu kunnat förelägga riksdagen förslag till lösande av ersättningsfrågan, men de utredningar, som härför erfordras, äro av den natur, att det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att föranstalta om deras verkställande. Utskottet vill därför uttala den förvisningen, att, om nyssnämnda förslag blir antaget, Kungl. Maj:t kommer att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning bör utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Häremot hade reservation avgivits av herrar *Palmstierna, Källman, Månsson, E. J. Söderberg* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka yrkat, att denna del av motiveringen måtte utgå.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr Källman: Herr talman! Nederst på sidan 8 och överst på sidan 9 i utskottets betänkande förekommer i motiveringen ett yttrande, som inbjuder respektive här ifrågavarande yrkesgrenar att till staten framställa ersättningsanspråk, därest riksdagen nu skulle bifalla här föreliggande förslag oförändrat.

Det har till utskottets betänkande fogats en reservation av herr Palmstierna och mig m. fl., vari hemställes, att det stycke jag nu talar om måtte utgå ur utskottets motivering. Jag skall icke anföra en mängd skäl för detta. Jag vill endast erinra om, att redan nykterhetskommittén på sin tid var enig därom, att någon juridisk rätt till sådan ersättning, varom här är fråga, icke existerade. Jag vill också erinra om, att utskottets förslag icke innebär rusdrycksförbud, utan det är endast fråga om en reformerad försäljningslagstiftning, och det gäller här närmast sådana försäljare av rusdrycker, som endast ha sina rättigheter på viss bestämd, kort tid eller också endast tills vidare. Nu medger denna lag en övergångstid av fem år, och vi ha då funnit det vara fullkomligt riktigt, att

Ang. brännvins- samt vinsk och ölhandelsordnande.

(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande.
(Forts.)

när dessa försäljare få en övergångstid, som är längre än den tid, de i allmänhet ha för sina rättigheters utövande, så bör man icke lämna någon ersättning. Jag vill till detta endast lägga, att andra kammaren tre gånger förut uteslutit ur motiveringen ett stycke, som haft samma innehåll som det här ifrågavarande.

Med stöd av denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka, att det stycke, som börjar nederst på sidan 8 på följande sätt: »Därest det förslag till förordning» o. s. v. samt slutar överst på sidan 9 med orden »vartill utredningen kan föranleda», måtte uteslutas ur motiveringen.

Herr R ö i n g: Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Efter av herr talmannen till en början framställd proposition beträffande utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan blev densamma av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på bifall till det av herr Källman i avseende härå under överläggningen gjorda yrkandet; och blev berörda yrkande av kammaren bifallet.

§ 10.

Herr statsrådet *Mörcke* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 149, angående omorganisation av väg- och vattenbyggnadskåren;

nr 154, angående provisorisk lönereglering för viss personal vid lantförsvaret;

nr 155, angående särskilt hyresbidrag åt gifta underofficerare med vederlikar vid armén; och

nr 156, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 11.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 104 §§ i stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket m. m.;

nr 27, i anledning av väckt motion angående förhöjning av statsbidrag till innehavare av vissa odlingslägenheter och skogstorp; och

nr 28, i anledning av väckta motioner om anslag till ersättning åt personer, vilka tillåtas fullgöra militärtjänstgöring såsom arbetare vid avverkning av ved å allmänna skogar.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 12.

Å föredragningslistan var vidare uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av en statens industriella verksamhet för förädling av avkastningen från statsskogarna m. m.

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagens andra kammare väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, nämligen

nr 102 av herr *Johansson* i Sollefteå *m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa kostnadsberäkning för byggande av ett modernt sågverk kombinerat med trämassefabrik och pappersbruk samt för nästkommande riksdag framlägga förslag i ärendet, samt

nr 257 av herr *Lindhagen*, vari hemställts, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida, på vad sätt och i vilken omfattning staten skulle kunna genom egen industriell verksamhet förädla avkastningen från statsskogarna och på detta sätt även för billigt pris, helst självkostnaden, tillhandahålla byggnadsvirke av olika slag för uppförande av bostäder åt landets mindre bemedlade befolkning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits

av herrar *Fahlén, Öberg, Nilsson* i Linnås, *Fagerlin* och *Andersson* i Knäppinge, vilka ansett, att utskottets hemställan, vari de instämde, bort grundas på annan av dem angiven motivering; samt

av herrar *Linders, Hage* och *Nordström*, som ansett, att utskottet bort i anledning av herr Lindhagens och herr Johanssons i Sollefteå *m. fl.* ovanberörda motioner hemställa, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning staten skulle kunna genom industriell verksamhet förädla avkastningen från statsskogarna, samt att i samband därmed Kungl. Maj:t måtte låta verkställa kostnadsberäkning för byggande av modernt sågverk, kombinerat med trämassefabrik och pappersbruk samt skyndsammast för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Johansson* i Sollefteå: Herr talman! I min motion nr 102 har jag yrkat: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa kostnadsberäkning för byggande av ett modernt sågverk kombinerat med trämassefabrik och pappersbruk samt för nästkommande riksdag framlägga förslag i ärendet.»

Jag tog för alldeles givet, att utskottet skulle sakligt behandla

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.

(Porta.)

motionen och i första hand remittera densamma till domänstyrelsen för utlåtande. Hade så skett, tvivlar jag ej på, att domänstyrelsen skulle ha förordat motionen. Nu har utskottet, kan man säga, avfärdat motionen med allmänna talesätt. Man vill inte ta parti för eller emot principen om staten själv skall förädla virket från sina egna skogar eller ej.

Man kryper till sist bakom det skälet för ett avslag på de i ämnet väckta motionerna, att förevarande »spörsmål inom en snar framtid torde komma att bli föremål för prövning vid granskning av de förslag, vilka för såväl Norrlands som det övriga Sveriges vidkommande av särskilda sakkunniga framlagts rörande förvaltningen och skötseln av statens och andra allmänna skogar».

Men, mina herrar, nu är att märka, att domänstyrelsens redan 1907 hos regeringen gjorde framställning om, att staten skulle inom Norrbottens län anlägga ett eget sågverk och en större trämassefabrik. Denna domänstyrelsens framställning blev remitterad till norrländska skogsvårdskommittén, som i sitt utlåtande 1912 i princip uttalade sig mot statsanläggningar av detta slag. — Det enskilda arbetsgivareintresset dominerade sålunda fullständigt inom denna kommitté. Emellertid, denna utredning vad Norrland beträffar är sålunda färdig. Det fattas bara att även statsmakterna taga ställning till frågan.

Domänstyrelsens ombud i norrländska skogsvårdskommittén, överjägmästare P. O. Welander, var förklarligt nog av annan uppfattning än de övriga ledamöterna i kommittén och förordade därför i sitt särskilda yttrande en statens egen träindustri. Han meddelar bl. a. att domänstyrelsen ej har kunnat sälja de utbudna virkespartierna i Norr- och Västerbotten. 1908 såldes sålunda blott 64,5 procent, 1909 64,8 procent och 1910 87,7 procent av utbudna partier. Højningen 1910, meddelar han, berodde på köpare från mellersta och södra Norrland, vilka måste räkna med större omkostnader än ortsspekulanterna. Han upplyser vidare, att i Norrbotten försåldes en gång över en miljon grova bjälk- och sågtimmerträd för 1 kr. 8 öre pr st. Vid ett annat tillfälle bortslumpades 329,000 timmerträd för allenast 25 öre pr st.

Bolagen ha sålunda genom överenskommelser sins emellan ej betalt större priser än vad man redan på förhand enats om att betala. Man har t. o. m. gått så långt, att gemensamma prislistor upprättats — jag hänvisar till sid. 748 i norrländska skogsvårdskommitténs betänkande 1912 — vilka priser med 60 à 70 procent understego statens redan i och för sig allt för låga grundpris.

I detta sitt särskilda yttrande bevisar herr Welander — stödd på sakkunnig beräkning — att enskilda bolag av statens skogar få oskäligen vinster. Han kommer till följande uppseendeväckande resultat: »Sedan alla omkostnader skett och nöjaktigt ränta beräknats på anläggningskostnaderna, skulle alltså återstå den oskäligt stora vinsten av omkring 8 kronor per kbm. köpt virke, under det att statens nettobehållning skulle vara 1 krona och 27 öre à 1 krona 60 öre per kbm.»

Mina herrar, man kan härav mycket lätt förstå varför de personer, som företråda det enskilda arbetsgivareintresset, ej vilja, att staten skall själv förädla sin egen råvara.

Herr Welander säger vidare i sitt särskilda utlåtande:

»För att kunna närmare bestämma det värde, under vilket virket icke bör säljas, och för att kunna framtvunga sådana skäliga priser, läser under nuvarande förhållanden annan utväg icke stå till buds, än att staten själv anlägger och driver såväl såg som trämassefabrik.»

Vidare upplyser han, att »år 1909 försålles på rot i Luleå, Skellefteå, Umeå och Gävle-Dala distrikt 1,573,213 kbm. Om den i det föregående beräknade vinsten av 30 kr. pr standard skulle sänkas till 15 kr., motsvarande en höjning av priset på rot med i medeltal 1 kr. 50 öre pr kbm., skulle alltså skogarnas avkastning i dessa delar av landet stiga med 2,359,918 kr.»

Nu vet jag, att det möjligen kommer att anmärkas på Welanders siffror, men det är att märka, att han reducerat den beräknade vinsten med halva beloppet, och om man räknar med den nettobehållning de enskilda bolagen haft, skulle man komma till en summa av 4 miljoner kr. Troligtvis kommer det också att framhållas, att i dessa tider betala sig statens skogar bra. Jag ber då att få invända, att det i alla fall endast är en tillfällig företeelse, beroende på nu rådande högkonjunktur, även nu förekomma dock fall, då staten icke får skäligt betalt för sina skogar.

De skäl, som för domänstyrelsens ombud herr Welander varit avgörande, då han förordat att staten bör driva såväl såg som trämassefabrik i övre Norrland, sammanfattar han i följande tre punkter:

»1. Att möjlighet därigenom vinnes att tillgodogöra skog av smärre dimensioner och från avlägsnare trakter, där utdrivningskostnaderna äro särskilt höga.

2. Att staten endast härigenom blir i stånd att med tillräcklig sakkunskap beräkna priserna på sitt virke i förhållande till den förädlade varans värde på den utländska marknaden, och att avväga en skälig förädlingsvinst för köparen.

3. Att staten som förädlare icke längre kan, såsom hittills skett, genom brist på konkurrens eller sammanslutningar mellan spekulanter tvingas att sälja sin råvara till underpris.»

Men icke endast staten skulle ha fördel av en egen sågverks- och trämasseindustri, utan även de norrländska bönderna. Ty det säger sig självt, att då bolagen, som i föregående nämnts, redan på förhand kunna bestämma vad de skola betala för statens skogar, så ha de naturligtvis — på grund av ringa eller ingen konkurrens — ännu större makt att pressa de enskilda bönderna till vilka priser som helst.

De gamla, omoderna och små sågverk, som nu finnas på en del kronoparker i södra Sverige, ge 10,000 kr. Men endast ett modernt sågverk med en modern trämassefabrik i övre Norrland skulle ge staten flera miljoner kronor i ökade inkomster.

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.

(Forts.)

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)

Det är ju beklagligt, att staten ej för längesedan tillvaratagit sina intressen på detta område.

Jag har hört berättas, att nuvarande byråchefen friherre Hermelin redan 1907, då han var överjägmästare och tjänstgjorde i Norrbotten, hade gjort framställning om att staten skulle inköpa det sågverk utanför Piteå, som statens järnvägar för någon tid sedan har inköpt. Men då man med anledning härav under hand vände sig till dåvarande jordbruksministern, Petersson i Påboda, lär denne inte alls ha velat reflektera på saken.

Huru många miljoner kronor har inte sedan dess fått så att säga rinna mellan statens givmilda fingrar till enskilda personer!

Men bättre sent än aldrig, säger ju ett gammalt ordspråk, och därför ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Linders, Hage och Nordström.

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Den här ifrågasatta motionen går ju ut på att staten skulle själv helt och hållet förädla sitt virke. Reservanterna ha nu visserligen inskränkt sig till att yrka, att man huvudsakligen i Norrland borde förädla virket från statsskogarna, men under behandlingen av detta ärende i avdelningen inom utskottet yttrade herr Hage, att motionen avsåg, att staten skulle helt och hållet förädla sitt virke.

Jag vill då, vad södra Sverige beträffar, erinra, att statskogarna där äro av så liten omfattning och spridda på så pass stora avstånd från varandra, att man icke gärna kan tänka på att där anordna statsdrift. Det finnes icke så många statsskogar där, att man skulle kunna mata sågarna med det virke, som kunde fås från dem. Vad Norrland beträffar, är förhållandet ett annat, men ingen kan väl påstå, att det icke finnes tillräckligt med sågar och träförädlingsindustri även i övrigt i denna landsdel, för att man skulle fullt kunna tillgodogöra sig de statsskogar, som finnas och lämna virke till denna förädlingsindustri. Om det varit så, att det rådde brist på sågverk och förädlingsfabriker i Norrland, då kunde ju situationen varit en annan.

Det gäller nu att taga ståndpunkt till frågan, huruvida det kan vara lämpligt för staten att sätta upp nya sågar och träförädlingsfabriker eller om det kanske är lämpligare att som hittills huvudsakligen försälja virket till förädlingsfabriker, som redan finnas. Ja, om det kunde tänkas, att staten skulle kunna bedriva en sådan förädlingsverksamhet lika lätt och smidigt som den enskilde gör, så borde man naturligtvis övergå till statsdrift helt och hållet; det vore naturligtvis ett rationellt sätt att lösa denna fråga. Men, med hänsyn till den kontroll och den tungroddhet, som synes vara ofrånkomlig vid statens affärsverksamhet, är jag övertygad om, att man i många fall icke skulle kunna göra affärer eller sköta försäljningen eller göra skeppningar o. dyl. med den precision, som erfordras för att kunna få ett gynnsamt resultat. Det fordras för en affär som denna att kunna utnyttja konjunkturerna och att kunna anpassa sig efter förhållandena, så att man kan taga ställ-

ning till det rådande läget och göra affärer. Detta tror jag icke går så lätt för sig i händelse man inför statsdrift i en så stor industri som denna.

Nu har motionären här yttrat, att många miljoner rinna bort mellan statens fingrar, miljoner, som skulle vinnas bara genom att inrätta en enda såg, kombinerad med trämassfabrik och pappersbruk. Ja, det kan ju hända att motionären har den uppfattningen, men jag har för min del en alldeles motsatt uppfattning. I de fall, då det icke finnes några enskilda sågverk eller vid ringbildning på en ort köparne emellan, såsom t. ex. vid de sågverk, som äro åberopade i motionen, eller då staten inköper egendomar med skog, där det finnes sågar redan förut, i sådana fall kan det naturligtvis vara lämpligt, att staten bedriver träförädling, men att staten skulle övertaga förädlingen av sitt virke *helt och hållet*, det tror jag icke vore lämpligt eller lyckligt.

Såsom skäl för statsdrift åberopar motionären här, att man skulle kunna åstadkomma billigare bostäder genom att staten själv förädlade sitt virke. Men det kan väl ändå inte gärna ifrågasättas, att staten skulle sälja sitt virke till underpris åt sådana, som bygga hus. Vill man understödja bostadsbyggnadsverksamheten, så bör det ske på annat sätt, genom direkt anslag, och icke genom att lämna virke till oskäligt billigt pris för detta ändamål. Då skulle naturligtvis hela det ekonomiska utbytet av statens skogsdrift förryckas.

Det har vidare framhållits, att staten borde själv leverera virket till sina egna byggnader, och det är ju alldeles riktigt i de fall, där statens byggnader uppföras i närheten av statsskogar. Men i många fall är ju statens byggnadsverksamhet förlagd till orter, som ligga på stora avstånd från de trakter, där det finnes stats-skogar, och under sådana förhållanden är det icke lämpligt att frakta virke från statens skogar exempelvis till södra Sverige i och för nybyggnader där.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Fahléns m. fl. reservation.

Häruti instämde herr Öberg.

Herr Hamilton: Ja, herr talman, i det föreliggande spörsmålet ha åsikterna brutit sig starkt mot varandra, och de ha i utskottet utmynnat i tvenne reservationer, den ena avgiven av bland andra herr Linders, den andra av herr Fahlén m. fl. Den förra riktningen går ut på, att staten skall i stor omfattning själv förädla produkterna från sina skogar, den andra återigen vill, att staten, i allmänhet åtminstone, skall försälja råvaran på rot och överlämna till den enskilde att verkställa förädlingen.

Jag tror, att båda dessa riktningar äro olämpliga, och att man bör gå en medelväg, nämligen så att statens skogar kunna skötas fullt affärsmässigt, varför, i sådana fall då det kan vara till för-

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.

(Forts.)

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)

tjänst för staten, förädling bör äga rum, men där så icke är fallet. bör försäljning av råvaran ske.

Herr Johansson i Sollefteå framhöll, att norrlandskommittén redan tagit ställning till spörsmålet, och därför skulle riksdagen nu kunna uttala, i vilken riktning den ville gå. Det är visserligen sant, att denna kommitté på grund av remiss avgivit ett utlåtande, där kommitténs majoritet ställt sig på avslag, således på samma linje som herr Nilsson i Linnäs, medan en reservant, herr Welander, ställt sig på samma sida som herr Johansson. Jag ber emellertid att få erinra herr Johansson om, att sedan dess tillsatts en kommitté, med uppgift att framlägga förslag till omorganisation av skötsel av statens skogar i södra och mellersta Sverige. Då denna kommitté nu avlämnat sitt förslag till regeringen, läser regeringen vid prövning av ärendet icke kunna undgå att även taga med de förändringar, som äro nödvändiga beträffande förvaltningen av skogarna i Norrland. Denna kommitté ställde sig välvillig till den uppfattningen, att staten i vissa fall själv borde förädla virket från sina skogar, och när detta förslag kommer fram, kan det väl hända, att även den riktning, som herr Johansson i Sollefteå gjort sig till målsman för, blir i viss mån gällande. Det har förefallit utskottet olämpligt, att, när frågan i alla händelser snart är att förvänta på grund av kommittébetänkandet, nu förmå riksdagen att taga ställning till spörsmålet. Då är det väl riktigare, att riksdagen först sedan alla myndigheter blivit hörda, får säga sitt sista ord.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag skall, i likhet med herr Johansson, be att få yrka bifall till herr Linders m. fl. reservation. Och jag vill säga kammarens högermän, att det skulle kanske kunna inträffa, att det till och med bland dem kunde finnas anledning för en eller annan att gå med på reservationen. Jag skall tala om för herrarna, att i utskottet inträffade det markanta faktum, att en högerman från första kammaren med mycket stor sakkunskap i denna fråga förklarade, att han, sedan han hört reservationen, skulle kunna i huvudsak gå med på densamma. Herrarna skola icke tro, att denna reservation av herr Linders m. fl. är en sådan där socialistreservation, utan det är en reservation, som till och med herrar högermän skulle kunna reflektera på.

Nu har utskottsmajoriteten avstyrkt här föreliggande motioner under framhållande av, att dessa frågor behandlas av två kommittéer, nämligen dels norrlandskommittén och dels den kommitté, som har tillsatts för att avgöra en del frågor rörande skogsvården i övriga delar av landet. Och nu hänvisas särskilt till det faktum, att den kommitté, som haft att utreda förhållandena i övriga delar av landet, nyligen avgivit sitt betänkande och att på grund därav detta ärende snart torde komma till avgörande. Men jag vill häremot säga, att denna kommitté handlagt den mindre delen av frågan och

att det dock är den norrländska skogsvårdskommittén, som härvidlag borde ha att säga det mest vägande ordet. Sistnämnda kommitté avgav sitt betänkande för så lång tid tillbaka som 1912, och från 1912 till 1917 ha många förändringar inträtt på det här området, vilket gör, att jag för min del anser, att det finns fullt fog för att föra fram kravet på, att denna fråga bör i ett sammanhang undersökas för hela landet och att riksdagen alltså bör göra ett uttalande i överensstämmelse med den reservation, som avgivits av herr Linders m. fl.

Jag vill något gå in på de anmärkningar, som gjorts i det här sammanhanget. Man har talat om, att det icke är lämpligt att sammankoppla möjligheten att åstadkomma bostadsbygge med den föreliggande frågan, och jag skall ge de herrar, som sagt det, i viss mån rätt. Vi ha också i vår reservation i någon mån tagit avstånd från den mening, som förfäktas i herr Lindhagens motion, att man skulle använda domänförvaltningen som ett slags mjölkko rent av för att få billigt virke för bostadsverksamheten. För min del hade jag tänkt, att om man skulle gå den vägen, borde man göra på det sättet, att staten lämnade virke för bostadsbygge, speciellt egnahemsverksamhet, till nedsatta priser, men att samtidigt domänstyrelsen skulle få full betalning för detta virke och att det anslag, som behövdades för att täcka skillnaden mellan det lägre pris, som egnahemsbyggaren skulle betala, och det högre pris, som domänstyrelsen erhöle, skulle uppföras på den sociala huvudtiteln. Den vägen borde man gå fram, om man skulle sammankoppla bostadsfrågan med den fråga, som vi i dag behandla.

Jag finner sålunda, att jag kan stå för den reservation, som jag jämte herrar Linders och Nordström avgivit, och jag har icke i det fallet blivit övertygad av den motivering, som bland andra herr Nilsson i Linnås anfört gent emot denna reservation. Han sade exempelvis, att det i södra Sverige finns ställen, där det icke alls skulle vara lämpligt att förädla virket. För min del vill jag påpeka, att vi i reservationen utgått från, att man möjligen kan tänka sig, att det på platser, där det finns små kronoskogar, vore olämpligt att förädla virket. Men vi ha återigen andra trakter, särskilt i Norrland, där jag tycker, att det påvisats genom den utredning, som förebragts av överjägmästare Welanders, att det föreligger mycket goda skäl för att övergå från att *sälja* virket till att *förädla* detsamma. Den invändning, som herr Nilsson i detta avseende gjorde, träffar således icke oss, som stå bakom reservationen.

Då herr Hamilton framhöll, att man hade att välja mellan att sälja virket på rot och att förädla det, vill jag häremot säga, att ett sådant alternativ icke föreligger, därför att man ifråga om statens skogar numera i regel icke säljer virket på rot, utan man brukar fälla virket och sedan sälja det.

Det säges, att staten icke kan driva en sådan verksamhet, som det här är fråga om, därför att staten är en så byråkratisk inrättning: det skall vara så mycket kontroll, och statens tjänstemän ha så liten befogenhet, att de icke kunna passa på i en lämplig situation

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
ankastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)

för att vinna något för staten, såsom en enskild person kan göra. Mot det vill jag erinra, att det icke är omöjligt, om vi skola gå fram på de vägar, som här föreslagits, att ge de befattningshavare, som skulle leda verksamheten, en befogenhet och anställa dem på grunder, som tillämpas inom den enskilda företagsamheten. Jag vill härvidlag särskilt framhålla, att man i avseende på en del av statens verksamhet — jag tänker närmast på statens järnvägar — börjat övergå till det systemet, när det gäller anställningsvillkoren för den högsta ledningen, att Kungl. Maj:t meddelar förordnande på vissa år, och att, om det visar sig, att vederbörande är duglig, förordnandet blir förnyat. På samma sätt går man ju tillväga inom ett bolag: är det en duglig direktör, behåller man honom, är han olämplig, blir han avsatt. Alltså har staten i viss utsträckning, när det gäller de högsta ledarna, börjat övergå till ett dylikt system, och jag föreställer mig, att man även på nu ifrågakvarande område kan göra på samma sätt och att sålunda staten härigenom kan komma i samma fördelaktiga ställning som en enskild företagare.

Av de skäl, som här anförts mot reservationen, finner jag inga, som äro så bärande och starka, att jag anser mig böra avvika från densamma, och jag ber på grund därav att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Linders m. fl.

Herr Tam m: Herr Hage framlade några funderingar »till beaktande för kammarens högermän», som han uttryckte sig, när han meddelade, att en av utskottets högerledamöter uttalat sig för hans m. fl. reservation. Det förvånar mig icke alls, därför att reservanterna i verkligheten icke vilja något annat än utskottet. Reservationen är enligt mitt förmenande fullständigt onödig, emedan man, såvida jag förstått utskottet rätt, på dess linje kommer precis dit reservanterna och åtminstone den ene motionären åsyftar. Ty det är icke så, herr Hage, att ej frågan kan lösas i ett sammanhang, när den kommer inför Kungl. Maj:t. Oaktat det är två skilda kommittéer, en norrländsk och en sörländsk, som här lagt fram olika förslag, så är det alldeles givet, att Kungl. Maj:t kommer att taga dessa båda förslag i övervägande i ett sammanhang, när frågan skall lösas.

Tiden rider fort, mina herrar, och det, som 1912 framfördes av den norrländska kommittén och av dess reservant, har nog blivit föråldrat. De siffror reservanten anført äro icke tillämpliga nu, och det resonemang, som den norrländska kommittén, till vilken jag hörde, då hade fog för, står den icke för nu längre. Men däremot tror jag, att den sörländska kommittén, som blev tillsatt och arbetade några år senare, och vilken jag även hade äran tillhöra, är mera up to date, ty ingen kan väl förneka, att det är riktigt, att där så är lämpligt — och i varje enskilt fall skall detta prövas — bör staten, när det gäller att taga ut den mesta möjliga avkastning, inrätta sågverk. Och gå vi, herr Hage, in för den principen hos Kungl. Maj:t, kommer säkerligen icke det förhållandet, att det varit den sörländska kommittén, som framfört denna sak, att hindra

Kungl. Maj:t från att taga den under övervägande även beträffande Norrland.

Genom den prövning, som i varje särskilt fall skulle föregå anläggandet av sågverk, skulle utrönas, huruvida nettointkomsten av statens skogar därigenom kunde höjas. Då kan det sägas, att det är alldeles tydligt, att det förvallande verket, som bär ansvaret i detta avseende, nämligen domänstyrelsen, också lämpligen bör fullgöra denna prövning, och för det behöver man icke skriva på nytt till Kungl. Maj:t.

Motionärerna — och herr Hage har också varit inne på det — ha emellertid ännu en biavsikt utom den nämnda, nämligen bostadsbristens konstlade avhjälpande. Redan ett par föregående talare ha uppvisat, och jag instämmer i det, att man icke bör taga domänstyrelsen som något slags mjölkko för att understödja en viss social verksamhet.

Alldenstund jag är fullkomligt på det klara med, att den statens verksamhet, träförädlingen, som det här är fråga om, bör utvidgas, där det passar, måste jag, då det sagts något oreserverat, att detta utvidgande skulle ske i obegränsad utsträckning, framhålla, att man här verkligen behöver iakttaga stor försiktighet och måttlighet. Det finns väl ingen förädlingsverksamhet, som är så ömtålig som just träförädling, där man är så fullständigt beroende av ledarnas administrativa och tekniska duglighet, och där man så dyrt får betala de misstag, som eventuellt begås i det ena eller andra avseendet. Här sitta nog i denna kammare de, som i likhet med mig erinra sig från svunna tider sådana fall, då man från förädlingsverksamhet på skogsområdet till sist ej fick annan netto-behållning än ett förslitet sågverk. Jag tror, att det vore beklagligt, om man till äventyrs genom ett felaktigt val av teknisk ledare skulle riskera, att staten gjorde förluster. Jag upprepar därför, att ingående prövning bör ske i varje särskilt fall.

Det har framhållits, i synnerhet av herr Welander, och det antydes även i den ena motionen samt har också påpekats av den sörländska kommittén, att man skulle inom jägmästarekåren utse lämpliga personer till att förestå sågverk. Jag kan icke se, att förutsättningar för att träffa rätt därmed äro alldeles givna. Naturligtvis finns det inom denna högt bildade kår många, som äro särskilt lämpliga för sådan verksamhet, men det är fara värt att staten redan har gått miste om dem när de hunnit förvärva nödig teknisk rutin och administrativ erfarenhet. Om man ser på de omflyttningar, som ägt rum inom skogsstaten på den senaste tiden, skall man finna, att inom de revir, där staten med fördel bedrivit förädlingsrörelse, det är många dugande revirförvaltare, som övergått till enskild tjänst.

En annan omständighet, som nog härvidlag manar till viss försiktighet, är kommunikationsfrågan. Om man nämligen skall gå in för, att staten så långt som möjligt bör för sin byggnadsverksamhet använda det förädlade virket från sina egna skogar, spelar ovillkorligen kommunikationsfrågan i vårt vidsträckta land

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*
(Forts.)

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna n. m.*

(Forts.)

en stor roll. Det är icke sagt, att det är ekonomiskt riktigt att transportera virket från den ena orten till den andra, men det är frestande för en statens myndighet att taga statens eget virke, även om kostnaderna härför på grund av frakten bli högre. Därför är det säkerligen bäst att driva varje affär för sig.

Då jag, herr talman, är fullständigt på det klara med, att sågverksrörelse bör införas, där så är lämpligt, vill jag ändå ytterligare framhålla en modererande synpunkt, och det är: vilken är domänstyrelsens främsta uppgift? Jo, det är skogens skötsel. Det är dess uppgift att tillse, att vårt skogbärande land bibehålles vid sin produktionsförmåga, och särskilt gäller det de vidsträckta statsdomänerna. Och jag försäkrar er, mina herrar, att detta ger fullt och tillräckligt arbete åt den alltför fåtaliga personal, vilken såsom ledare eller i underordnad ställning är bunden vid domänförvaltningen. Nej, låt våra jägmästare, som med vart år få bättre utbildning, ägna sitt intresse och sin verksamhet åt skogen, och tag dem icke, annat än när det kan påvisas vara till fördel, från deras huvudsakliga uppgift för att överlämna åt dem den ömtåliga förädlingsverksamheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Motståndet här mot framställningarna i motionerna och i herr Linders' reservation har samlat sig naturligt nog på två linjer, den ena, som representeras av herr Nilsson i Linnås med hans särskilda reservation, och den andra av utskottets förslag, vars talan förts av herrar Hamilton och Tamm. Jag skall be att få säga några ord om vardera linjen.

Herr Nilsson i Linnås hör ju till dem, som ännu utdöma nästan all statsindustri och lita till det enskilda initiativet såsom den enda verksamhet, som kan gå i land med att åstadkomma en varuproduktion. Det är en gammal lära, som till och med kan fira sitt sekeljubileum, och det är icke så gott att få en så inrotad fördöm ur våra sinnen, utan den lever ett segt liv. Varje sak har ju sina sidor, och det ligger alltid något i den erfarenhet, som åberopas. Vi tala om våra uppfattningar, men våra uppfattningar hava icke någon betydelse, om de icke äro uttryck för en erfarenhet och inte uttryck för en lära, som man insupit eller en stämning inom den krets, i vilken man umgås, utan bildade på våra egna erfarenheter. Och då medger jag gärna, att erfarenheten under gångna tider lärt, att det allmänna ofta är »bakom flötet», då det gäller ekonomisk verksamhet — har varit det åtminstone. Och det var också anledningen till den ekonomiska liberalismens genombrott, vars principer börja överges av liberalerna och övertagas av de konservativa — med andra ord, herrarna ha hunnit till den punkt, som liberalismen för ett århundrade sedan uppnått, och jag är övertygad om att det dröjer än ett århundrade, innan ni komma dit, där de liberala nu börja litet smått stå, med andra ord närmar er den nya tiden; men det går framåt i alla fall.

Staten har dock börjat bättra sina aktier åtskilligt. Staten

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

driver järnvägsverksamhet; och varför göras ej samma invändningar däremot; den tillverkar t. o. m. vapen; den har även börjat förädla trävirke, och det har icke varit några anmärkningar mot det sätt, varpå den utfört denna verksamhet; det finnes även annan tillverkningsverksamhet, som staten ombesörjer. Kommunerna äro ock föregångare härvidlag; där drives allt mer och mer den ena kommunala industriella verksamheten efter den andra. Man har brutit med de gamla fördomarna, och finner, att det går för sig. I samma mån en sådan ny uppfattning gör sig gällande, lär sig också det allmänna att tillämpa bättre metoder. Jag tillhör själv en nämnd inom Stockholms kommunalförvaltning, som har till uppgift att försöka skaffa bostäder. Under den tid, då vänstern hade majoritet inom stadsfullmäktige här i staden, vilket nu icke är fallet, och denna nämnd sålunda fick anslag för att själv uppföra bostäder åt andra eller på entreprenad — nu är det omöjliggjort, ty högern har majoritet, och det dröjer som sagt, kanske ett århundrade, innan den kommer till en motsvarande uppfattning — då visade det sig, att dessa bostäder, som vi uppförde med tillämpning av moderna metoder — det var icke alls min förtjänst, utan det var de sakkunniga inom förvaltningen som hade förtjänsten, om ock vi understödde dem i deras bemödanden, försåvitt det gällde att övervinna stadsfullmäktiges motstånd — då visade det sig, säger jag, att de bostäder, som vi kunnat uppföra, blivit i regel billigare och bättre än de bostäder, som uppförts av enskilda entreprenörer.

Nu har emellertid framhållits av herr Nilsson i hans reservation och särskilt betonats, att vad som behöves — och det är den stora ömma punkten i herrarnas ståndpunkt — det är att göra vinning, här kan intet åstadkommas, utan att det arbetas för profit. Men där ligger väl den enskilda företagsamhetens Achilleshäla. Den arbetar icke för att göra människorna en väntjänst, skaffa dem något bra, utan den måste på grund av detta system arbeta för att, skaffa den sämsta möjliga vara för högsta möjliga pris och utan plan i produktionen. Men det kan väl åtminstone herr Nilsson erkänna, att det vore bättre, om vi kunde producera för behovet, av bästa möjliga slag och till lägsta pris, som kan ernås. Men herr Nilssons system omöjliggör detta. Det måste enligt detta system göras till högsta pris, det måste vara till vinst; om sedan konsumenterna få bra eller dålig vara, ja, det beror på om andra konkurrenter tävla; annars ligger det i producentens intresse att ur vår vinstsynpunkt se till att vi ge den minsta möjliga valutan. Och så sammansluter man sig till karteller, och då har man ju all prissbildning i sin hand.

Om jag nu skulle tillämpa detta på det nu föreliggande spörsmålet, nämligen förädling av statens skogar, vill jag först nämna, att det finns ett parti här i landet, som jag fortfarande tillhör och vars program är mitt, och där står i detta program: »staten förädlar själv sin skogsavkastning». Det är ett allmänt program, och man kan säga, att det betyder, att vi borde göra detta helt och hållet, och det är också målet. Men då herr Nilsson sade, att det här är föreslaget, att staten helt och hållet skall göra det, så vill jag erinra, att detta

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)

ej står i någondera motionen, ty det skulle ej löna sig att framställa detta yrkande, utan vi vilja nu gå denna medelväg, och som herr Hamilton talade om — han var härvidlag en eftersägare av motionerna, ehuru han trodde han åberopade utskottet — vi skola börja där det är lämpligast och där det behövs bäst.

Det finns då olika fall att tänka på. Först och främst är särskilt i Norrland det förhållandet rådande — åtminstone var det så förr, och jag kan ej tro, att det på sista tiden blivit annorlunda — att de träförädlade bolagen ha en tendens att så att säga uppdelat Norrland i intressesfärer, så gott de kunna, så att var och en övertar sin ådal, där konkurrens är utesluten, och i sådana fall där kronan har sina skogar i en sådan ådal, där får kronan finna sig i de pris, som monopolinnehavaren erbjuder. Då har höjt sig bland dem, som förstått saken, ständigt det ropet: här finns ingen annan utväg, än att kronan själv börjar förädla virket och därigenom får riktig betalning för detsamma. Sådana förhållanden existera fortfarande helt säkert där. Det är således ett område för undersökning.

Det andra är, att det finns många fall, där lokalbehoven böra tillgodoses; och där det finns mera kronoskogar i trakten och icke någon enskild sågrörelse eller träförädlingsverksamhet i närheten, är det kronans intresse och plikt, att tillgodose de ortsbefolkningens, som kunna förefinnas. Detta är en andra uppgift för undersökning.

Så har jag i min motion särskilt velat trycka på bostadsanskaffningen. Det är en brännande fråga särskilt för städerna och storstäderna just nu, att man icke kan erhålla bostäder för rimligt pris, bland annat därför att virkesprisen äro så uppdrivna genom ökad export och därigenom, att leverantörerna dyrka upp prisen med begagnande dels av karteller och dels av de ekonomiska konjunkturerna under världskriget. Det lönar sig ej att bygga, ty folk blir ruinerat, om de skola amortera och betala vad det kostar för närvarande, här i staden åtminstone. Då riktas naturligtvis uppmärksamheten mer än någonsin på att staten skall träda emellan. Och då vi föreslå, att staten skall tillverka och försälja efter självkostnadspris, så får man således något, som bryter den där ohyggliga prissättningen, som betingas av kartellerna och den enskilda företagsamheten. Detta att sälja till självkostnadspris skulle då ge företrädesrätt åt sådana bostadsföretag, som åsyfta att skaffa bostäder för de minst bemedlade och särskilt bostadsföreningar. Det vore väl en rimlig handräckning av staten att förädla virket från de oss alla tillhöriga skogarna för att gynna ett så behjärtansvärt ändamål och tillhandahålla virke för rimligt pris. I kommande tider lära alla pris bli så upphöjda, att genom den enskilda företagsamhetens företagsamhet att hålla prisen uppe, vilken vi icke kunna glädja oss över, så komma de höga prisen att vila hotande över Sveriges bostadssökande folk.

Herr Nilsson i Linnås sade, att naturligtvis skall man icke sälja till underpris. Ja, men det står ej i motionen, utan där står »till självkostnadspris», däri inräknade förvaltningskostnaderna, således icke till underpris. Men herr Nilsson menade naturligtvis, att

icke staten skall sälja till självkostnadspris utan sälja till marknadspris, så att kartellernas prisbildning hålles uppe till skada för statens egna medlemmar, med andra ord: staten skall hjälpa till för att skinna oss — något annat kan jag ej finna att det låg under det resonemanget. Däremot skulle staten med lån understödja den enskilda bostadsmarknaden, för att man med penningar skulle få köpa efter de uppskruvade priserna, sade talaren. Ja, det bleve en dålig affär först och främst för staten, och det skulle icke innebära någon synnerligt stor lindring för de enskilda bostadssökandena. Men jag föreställer mig i alla fall, att det är bättre något än intet, och jag är mycket tacksam för de statsmedel, som herr Nilsson i Linnås vill bevilja oss. Jag förmodar, att döma av detta uttalande, att herr Nilsson, när det gällde frågan om 4 miljonersanslaget för bostäder, var en av de få av landsbygdens högermän, som röstade för att bistå städerna med detta lån, och jag tackar honom för detta, ty eljest går det ej ihop med hans hänsyftning till oss och förkastandet av annat. Det är roligt att se en behjärtansvärd människa inom det läget, när det gäller vår bostadssökande.

Herr Nilsson i Linnås kallar detta fördyrande av materialierna för att den enskilda företagsamheten »smidigt och lätt» till skillnad från den offentliga företagsamheten kan skapa industriella värden. Ja, det är verkligen ett smidigt sätt att genom karteller dyrka upp priserna så mycket som möjligt, så att man icke kan få bo här i landet. Det är den smidighet, som herr Nilsson i Linnås tycker är så förträfflig. Men det kunna vi för vår del icke finna, utan vi föredraga ett mera grovhyvlat sätt från statens sida, varigenom vi kunde få billiga priser. framför den smidigare prisbildning, som herr Nilsson i Linnås talat om.

Nu kommer jag till utskottets hemställan och herrar Hamiltons och Tamms förslag. Jag har redan visat, att motionerna här gå en medelväg. Herr Johansson har föreslagit ett stort verk, och det är vackert så, och jag har föreslagit ett eller annat verk att börja med. Det önskemålet uppfyller reservationen. Då uppstår frågan: skola vi skriva eller icke skriva. Vi skola icke skriva, säga båda utskottsmedlemmarna, ty den saken blir tagen om hand ändå av Kungl. Maj:t. Det är icke säkert. Först och främst, herr Hamilton, är det icke säkert, att den blir tagen om hand av Kungl. Maj:t, och om den också skulle bliva det, är det icke säkert, att det skulle ske på det sättet, som motionärerna önska, ty med den kännedom, som vi ha om Kungl. Maj:t eller departementens tjänstemän, stå de nog så länge som möjligt på herr Nilssons i Linnås ståndpunkt. Därför behöva de den påstötning, de kunna få, för att de, när de på sitt sätt taga hand om dessa saker, skola göra det icke på det sätt, som de pläga, utan som vi anse nödvändigt och lämpligt, för att främja folkets livsangelägenheter; därför böra vi skriva till Kungl. Maj:t och begära ett sådant övervägande. När man finner, att den norrländska kommittén avstyrkt saken, så behöves en motvikt. Den södra kommittén har övervägt frågan något litet, säger herr Tamm, men både i herr Tamms och herr Hamiltons påståenden ligger nog i

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)*

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*
(Forts.)

realiteten något bakom: de äro icke så riktigt säkra om vilken uppfattning de böra ha i dessa frågor. Deras vanor och föreställningssätt göra dem icke fullt obenägra för herr Nilssons i Linnäs uppfattning. De ha en känsla av att det kanske icke är riktigt att göra något ännu, att det icke är fullt tidsenligt, men de våga icke säga ut detta ännu, och därför säga de som vi alltid göra, då vi icke vilja röja oss och icke vilja klarera vår ställning, vi säga, att naturligtvis sköter Kungl. Maj:t den saken, låt oss därför slippa att uttala en bestämd uppfattning för egen del, vilket vi icke äro i tillfälle att göra.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att herr Johansson i sin motion också framhållit, att det bör anordnas sågverk i förbindelse med trämasse- och pappersindustri. Här ha herrarna talat mest om sågverksrörelsen men glömt den övriga förädlingsdriften. Vi se, huru genom den alltmer och mer utbredda kartellrörelsen priserna på pappersmassa och även papper dyrkas upp, så att man snart icke synes kunna trycka böcker eller tidningar. Papperskartellen är alldeles hänsynslös för närvarande, och det måste göras något för att bryta dess tyranni. Det är på tiden, att riksdagen gör något för att rädda vår andliga kultur, som har behov av billiga böcker och billiga tidningar, dock vill jag tillägga, att innehållet i de senare borde vara bättre, än det för närvarande är. Jag tycker därför, att denna kammar genom ett bifall till motionen borde kunna bestå sig åtminstone med en opinionsyttring till förmån för den betryckta allmänheten, vartill herr Johanssons motion ger oss tillfälle.

På alla dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka, att vi såsom en opinionsyttring måtte i dessa svåra tider bifalla den av herr Linders m. fl. avgivna reservationen.

Herr vice talmannen, som under herr Lindhagens anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr Hage: som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag är uppkallad av herr Tamm, som gjorde gällande, att vår reservation skulle vara obefogad, i det att den skulle innefatta ungefär detsamma som vad utskottsmajoriteten föreslagit. Jag vill säga, att det låter mycket märkvärdigt, när man hör ett sådant påstående. Det är ju ändå så, att reservationen i motsats till utskottsmajoritetens utlåtande innehåller en uttalad sympati för statsverksamhet, åsyftande förädling av statens virke. Dessutom är ju reservationen förbunden med en motivering av ett visst innehåll, som icke på något sätt återfinnes i utskottsmajoritetens utlåtande.

Jag vill alltså säga, att påståendet, att reservationen skulle vara obefogad och att den skulle gå ungefär i samma riktning som utskottsutlåtandet, måste anses som fullständigt ohållbart. Dessutom vill jag säga, att herr Tamm i sitt anförande kom fram med åtskilliga påståenden, som giva mig ytterligare bevis för min ståndpunkt. Han sade nämligen, att tiden rider fort. År 1912 framlade norrländska skogsvårskommittén siffror rörande dessa

förhållanden, men dessa siffror ha blivit omoderna. Ja, vad är då naturligare än att Kungl. Maj:t överarbetar 1912 års siffror. Alltså, låt oss gå till 1912 års norrländska skogsvårdskommittés betänkande i sammanhang med den andra skogsvårdskommitténs betänkande och överarbeta hela detta material, i vilket en del är gammalmodigt, och sedan framlägga ett förslag i frågan. Detta är vad reservationen ger uttryck åt. Utskottsmajoriteten har icke alls uttalat sig för denna tanke. Reservationen yrkar, att Kungl. Maj:t måtte göra en sådan överarbetning med hänsyn till dessa gammalmodiga och förlegade sifferuppgifter och uppgifter i övrigt.

Alltså finner jag för min del herr Tamms uppfattning i detta avseende icke riktig, och därför ber jag att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Linnås: Herr vice talman! Jag begärde ordet med anledning av ett påstående av herr Hage, när han i sitt första yttrande nämnde, att en högerman och sakkunnig ledamot av första kammaren yttrat, att han i huvudsak kunde ansluta sig till herr Hages reservation. Det är mycket riktigt, att han fällde ett sådant yttrande, men när diskussionen fortgått, och han då skulle precisera, sin mening i sitt första yttrande, så sade han, att han kunde vara med om statsdrift i det fallet, att det uppstode en sådan ringbildning bland köparna, att staten icke kunde sälja träden på rot till skäligt pris, eller om inga andra sågar förut funnes på orten eller om staten inköpte jord där industri redan funnes anlagd. I dessa fall sade han, att han kunde gå in på herr Hages uppfattning. Och om herr Lindhagen ville göra sig besväret att läsa igenom mitt första anförande, så skulle han finna, att i samma riktning som denne förstakammarledamot, yttrade också jag mig om herr Hages m. fl. motion. Det går således icke att påstå, att jag skulle ha fördömt statsdrift helt och hållet, utan jag anser, att där det är praktiskt och lämpligt bör staten förädla sitt virke.

Nu kritiserade herr Lindhagen vinningslystnaden och sade, att det är den, som är det tråkiga och olyckliga i denna historia. Staten skall sälja sitt virke till självkostnadspris, menar herr Lindhagen, och i mitt yttrande inlade han mycket riktigt, att jag anser, att staten bör sälja virket till marknadspris. Då herr Lindhagen sålunda säger, att staten bör förädla sitt virke och sälja det till billigt pris i marknaden, så vill jag erinra herr Lindhagen om, att staten icke avverkar bara för tillgodoseende av det inhemska behovet, utan att detta virke huvudsakligen går till utlandet, och jag kan icke anse det vara rimligt att sälja till utlandet till lägre pris än det som gäller på den utländska världsmarknaden. Ifall man skulle följa herr Lindhagens anvisning att endast taga ut vad som behövdes för den inhemska förbrukningen, så skulle man handla som bonden, som mjölkade sin ko men som för att spara på mjölken icke tog ut mera än som behövdes för varje dag. Det

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)*

är ett slag av sparsamhet, som visar ganska stor opraktiskhet på området.

När man talar så mycket om statsdrift och huru fördelaktigt detta skulle vara, så vill jag fråga herrarna, som hava den uppfattningen: huru skulle det varit, om staten i år förädlat allt sitt virke med det läge, som nu råder på trävarumarknaden, och om staten legat inne med hela sin virkesproduktion under den nuvarande situationen? Jag tror icke, att detta skulle varit lämpligt. Jag tror, att det behöves anpassningsförmåga och smidighet för att komma ifrån en sådan situation med så små förluster som möjligt.

Jag tror icke, att statsdrift i större utsträckning är lämplig och ber därför, herr vice talman, att få vidhålla mitt föregående yrkande.

Herr Nordström: Herr vice talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Tamms anförande — nu har ju herr Hage redan delvis bemött detsamma.

Jag ber dock att få säga, att jag förstår icke herr Tamm, när han säger, att utskottsutlåtandet och reservationen skulle innehålla detsamma, eller när han säger, att regeringen skulle vara oförhindrad att upptaga denna fråga såväl beträffande södra Sverige som det övriga landet i anledning av den sydsvenska kommitténs utlåtande, och samtidigt längre fram i sitt anförande tillägger, att beträffande den norrländska kommittén äro dess uppgifter och särskilt vad reservationen angår i vissa avseenden föråldrade. Jag anser, att om detta sistnämnda påstående är sant, så måste det ju leda till att regeringen icke kan taga upp hela frågan beträffande både de norra och södra delarna av landet, utan en ny utredning. Icke kan regeringen, eventuellt i en proposition till riksdagen, bygga upp sitt förslag på ett kommittéutlåtande, som är föråldrat. Och den sörländska kommittén har huvudsakligen talat om de förhållanden, som äro rådande i det södra Sverige.

Nu säger herr Nilsson i Linnås, att i det södra Sverige statskogarna äro så små, att där icke behöves någon statens sågverksdrift. Men felet med södra Sveriges innebyggare och även med deras representanter här i kammaren är att när de tala om södra Sverige, mena de endast Götaland. Men om vi taga uttrycket södra Sverige i vanlig bemärkelse, så få vi också dit hänföra hela Svealand, och då även Dalarna, varom det talas i motionen. Utmed Dalälven, i de orter som jag känner till, ha i stor utsträckning ringbildningar bland uppköparna bildats, som för statens skogstjänstemän omöjliggöra att sälja virket från statsskogarna till gängse pris.

De olika bolag, som köpa upp virket efter dessa flottleder, göra upp sinsemellan, att avverkningen å den kronoparken köpes av det bolaget och på den kronoparken av det bolaget. Sålunda kan på detta sätt det från statens skogar nedforslade virket uppköpas till lägre pris än om det rätt fri konkurrens. Nu medger herr Nilsson i Linnås, att vid sådant förhållande staten bör för-

ädla sitt virke själv. Varför då icke gå med på vår reservation och resonera på följande sätt: här har redan i viss utsträckning visat sig ett missförhållande, och det förefinnes kanhända i ännu större utsträckning på andra håll; låt oss därför undersöka, om detta missförhållande förekommer i stor utsträckning, och om detta visar sig vara förhållandet, låt oss då gå med på, att staten bygger några sågverk även i de södra delarna av landet. Nog har staten skogar stora nog att lämna virke till några sådana sågverk även i södra Sverige, om man därvidlag medräknar hela Svealand. Där skulle nog bli virke för många sådana sågverk och kanske också några pappersbruk.

Herr Nilsson i Linnäs sade också, att det för närvarande i Norrland finnes nog med förädlingsverk. Ja jag ber att få understrika som min uppfattning, att så nog kan vara förhållandet vad kustlandet beträffar. Jag är icke av den socialistiska åskådning som t. ex. herr Månsson — att jag vill, att staten skall bygga förädlingsverk och vid dessa driva en livlig förädlingsverksamhet samt på detta sätt konkurrera med de enskilda företagen, utan jag ser helst, att staten går tillväga på det viset, att staten driver all sådan rörelse, varom det här är fråga.

Vi hava nu också det förhållandet att lägga märke till, att i framtiden förädlingsverksamhet kommer att uppstå utefter inlandsbanan. Det dröjer väl icke alltför många år, innan den blir färdig. Och den kommer att gå igenom lappmarkssocknarna där staten har stora skogar. Det vore icke ur vägen, om staten genom domänstyrelsen hade en utredning klar, när denna bana blir färdig, visande de större eller mindre möjligheterna för staten att driva förädlingsverk däroppe. Jag är övertygad om, att den utredningen skulle komma att ställa sig gynnsam, och att vi i en snar framtid skulle kunna vara färdiga att besluta om en dylik statens förädlingsverksamhet med pappersmassfabriker, kolugnar o. d. i sammanhang med sågverk efter denna kommunikationsled.

Nu sade herr Tamm, att domänstyrelsens främsta uppgift vore att vårda skogen. Och han talade så vackert om, att skogstjänstemännens uppgift vore att bedriva skogsarbetet som något slags trädgårdsarbete, och att de med hela sin själ skulle gå upp i detta arbete. Jag frågar de herrar här i kammaren, som känna de norrländska förhållandena: hur skall domänstyrelsen kunna begära, att dessa skogstjänstemän skola kunna vårda de norrländska statsskogarna, om de icke få avsättning för alla de avfallsprodukter, som finnas däruppe. Herr Rosén i första kammaren hade, om jag icke minnes orätt, för ett par år sedan, då frågan om inlandsbanan var uppe, i sammanbindningsbanan uppsatt en del fotografier för att visa, hur det ser ut i dessa skogar. Jag ber med erinran om vad som då åskådliggjordes att få fråga herr Tamm, hur herr Tamm menar, att dessa statens skogstjänstemän i Norrland skola kunna tillvarata allt detta avfall och få skogen snygg och trevlig, som både herr Tamm och jag önskar, att den skall vara, med mindre staten eller enskilda bygga förädlingsverk för dessa avfallsproduk-

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

ter utefter inlandsbanan. Ja, då säger herr Tamm naturligtvis, att enskilda bolagen skola bygga. De hava förut byggt vid kusten, efter vattendragen flottat ned virket från statens skogar och förädlat detsamma. Detta virke hava de fått för en mycket ringa penning. Jag säger, att det är bättre, att staten vid förädlingsverk utefter den nya kommunikationsleden själv förädlar det virke, som icke lämpligen kan flottas till kusten. Kostnaderna för flottningen bliva många gånger även rätt avsevärda och dessutom är sjunkningsprocenten stor.

Sedan skall jag be att få säga några ord i fråga om skogsstatstjänstemännen. Utskottet har i sin motivering framhållit att från vissa håll påståtts, att skogsstatstjänstemännen icke skulle med sin utbildning vara lämpliga att förvalta t. ex. ett sågverk. Det har dock vid lönerogleringar för skogsstatens personal klagats öfver att dessa tjänstemän ha så dåliga avlöningar att de visat benägenhet att gå i enskild tjänst, och man har betonat vikten av att öka avlöningarna, ty om så icke skedde, skulle de i ännu större utsträckning komma att så göra. Och då man inom utskottet diskuterade denna motion, upplystes det där, att de mest dugande av denna personal undan för undan gått öfver till enskild tjänst och där blivit chefer för sågverk och fabriker. Kan man då stå till svars med att i motiveringen till utskottets utlåtande säga tvivelsmål kunde uppstå, huruvida skogsstatens personal på grund av sin utbildning och andra omständigheter vore väl skickad att handhava en sådan verksamhet; när det alltså visat sig, att en hel del av de mera dugande cheferna inom sågverksindustrien äro tagna just bland denna skogsstatens personal.

I anledning av vad utskottets motivering i öfrigt innehåller ber jag att få säga, att när herr Hamilton och den liberala sidan i utskottet velat i denna fråga ställa sig fullt neutrala och icke uttala sin mening, så har man nog valt en ganska olycklig väg, ty i motiveringen anföres dubbelt så många uttalanden mot statsdriften som för densamma. Det är ingen riktig neutralitet. Hade utskottet däremot stannat för att understryka som sin åsikt att regeringens i anledning av kommitténs för södra Sverige utlåtande vore skyldig taga upp frågan i dess helhet, så torde denna reservation av herr Linders m. fl. icke ha kommit till stånd. Man torde då ha kunnat enas om motiveringen. Men när utskottsmajoriteten icke ville säga sin mening utan i stället anför en hel del uttalanden stick i stäv mot vår ståndpunkt, så måste vi naturligtvis reservera oss.

Jag tror, att andra kammaren i dag ger frågan en stöt framåt så att säga, om den stannar för att taga herr Linders m. fl. reservation, till vilken jag, herr vice talman, ber att få yrka bifall.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag ber att få understryka, att utskottet icke har ställt sig på någondera sidan, och det förvånade mig, när herr Nordström nu framhöll, att utskottet starkare hade framhållit skälen mot den åsikt han förfäktade än skälen

för densamma. Utskottet har endast citerat vad som sagts av målsmännen för de olika åsikterna.

Jag begärde ordet, då herr Lindhagen förklarade, att herrar Hamilton och Tamm icke visste vad de ville i denna fråga och icke tagit ställning till densamma. Har icke herr Lindhagen läst detta här omnämnda skogsvårdskommitténs för södra Sverige betänkande? Herr Lindhagen läser ju eljest allting, som rör statens skogar och statens domäner. Betänkandet i fråga är avgivet av sakkunniga för verkställande inom jordbruksdepartementet av utredning om åstadkommande av rätt förvaltning och skötsel av kronans och allmänna skogar i mellersta och södra delarna av riket. Denna kommitté hava herr Tamm och jag tillhört, och om någon tagit ställning till frågan så är det väl vi. Var så god och läs, vad vi sagt i detta betänkande!

Utskottsmajoriteten har ansett riktigtast, att riksdagen ej intager någon ställning till frågan, förrän riksdagen varit i tillfälle att taga del av den utredning, som kommittén framlagt och vilken herr Tamm och jag varit med om. Denna kommitté säger tydligt och klart ifrån, att i vissa fall staten själv bör förädla virket i sina skogar, i de fall nämligen då det kan finnas vara lämpligt. Denna kommitté avsåg visserligen de södra och mellersta delarna av vårt land, men då utredningen gällde förvaltningen av statens skogar i allmänhet, måste den även taga ställning till norrlandsförhållandena. När denna kommittés arbete blir föremål för regeringens prövning, är det tydligt och klart, att en överarbetning av norrlandskommitténs förslag även kommer att ske.

Utskottet hemställer endast, att riksdagen icke måtte taga ställning till frågan, förrän utredningen blir riksdagens förelagd. Att nu begära att genom en skrivelse få fram utredning och förslag tjänar väl ingenting till, då enligt all sannolikhet utredningen kommer att lika fort bli föremål för riksdagens prövning. Jag kan icke finna annat än att det vore lämpligast, att riksdagen avvaktade denna utredning. En skrivelse skulle säkerligen icke påskynda densamma. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Jag hysar i denna fråga i huvudsak samma uppfattning som under diskussionen uttalats av utskottsmajoritetens representanter, herrar Hamilton och Tamm, nämligen att staten bör i högre grad än hittills skett förädla avkastningen från skogen, men att detta dock bör ske med viss försiktighet. Om man hysar den uppfattningen, tycker jag, att man kan stå för att biträda utskottets förslag.

Utskottet har nämligen sagt, att det utan att vilja ingå på ett bedömande av de skäl, som anförts för den ena eller andra av åskådningarna vill framhålla, att ifrågavarande spørsmål inom en snar framtid torde komma att bliva föremål för prövning vid granskning av de förslag, vilka för såväl Norrlands som det övriga Sveriges vidkommande av särskilda sakkunniga framlagts rörande förvaltningen och skötseln av statens och andra allmänna

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

skogar. Väl kommer det här att bliva en prövning beträffande den s. k. södra kommitténs förslag, men jag är icke säker på att det kommer att bli någon sådan beträffande den norrländska kommitténs förslag. Det kunde ju vara möjligt, att även frågan om de norrländska förhållandena toges upp, men jag anser det vara av vikt med hänsyn till att norrlandskommittén uttalar sig mot en dylik utredning, andra kammaren uttalar sig för att en sådan undersökning bör komma till stånd.

Herr Linders m. fl. reservation slutar med en hemställan, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida och i vilken omfattning staten må kunna genom industriell verksamhet förädla avkastningen från statsskogarna, samt att i samband därmed Kungl. Maj:t måtte låta verkställa kostnadsberäkning för byggande av modernt sågverk, kombinerat med trämassfabrik och pappersbruk samt skyndsammast för riksdagen framlägga förslag i ärendet. Då sålunda icke heller reservationen intager någon bestämd ståndpunkt, men i alla fall vill, att det skall bli en utredning beträffande hela Sveriges skogar, således även beträffande Norrlands, tror jag andra kammaren gör rätt, om den gör en opinionsyttring för en sådan allmän utredning. På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Linders m. fl. reservation.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman, mina herrar! Det var ett anförande av herr Nilsson i Linnäs, som föranledde mig att begära ordet. Han framhöll nämligen hur ogynnsamt det skulle ha ställt sig, om staten under förhandenvarande konjunkturen hade haft förädling av dessa skogsprodukter om hand. — Ja, herr Nilsson, jag tror icke på någon fara därvidlag, utan jag tror snarare, att staten mycket väl skulle kunna hava haft ekonomisk vinst av att i detta stadium av världsläget hava en sådan verklig förädlingsindustri.

Jag har i min hand en liten notis rörande Vifsta varvs aktiebolags utdelning. Det befinnes att vinsten av föregående års verksamhet å ett aktiekapital av 14 $\frac{1}{2}$ miljon kronor blivit netto den lilla summa av 6 miljoner kronor. Jag kan ju möjligtvis göra herr Nilsson i Linnäs det medgivandet, att om staten drivit denna verksamhet, vinsten hade blivit, låt oss säga 50 % sämre än bolagets. Men låt vara att så varit, staten hade i varje fall haft en årsvinst här på 3 miljoner kronor. När man ser på siffrorna för de lysande utdelningarna inom den privata industrien under den gångna kristiden — jag tänker nu närmast på trävaruindustrien — så är det med grämlse man känner, att staten icke haft en verklig förädlingsindustri. Nu är det ju sant, att denna siffra är en följd av det abnormalt krisläget. Vi veta emellertid, att de privata industrierna, cellulosaindustrien t. ex., ha varit i särskilt gynnsamt läge. Jag vet, att vid krigets början anlades två eller tre stora miljonfabriker för cellulosa-tillverkning, men detta har berott därpå, att annan privat industri fann det vara synnerligen fördelaktigt att övergå till denna tillverkning.

Nu har det sagts av herr Nilsson i Linnäs, att staten icke kan driva en verkligt ekonomisk och affärsmässig industri. Man klandrar alltid staten, därför att den icke kan driva sina företag ekonomiskt. Men nu föreslå vi, att man nu skall försöka åstadkomma att det blir så, lägga driften i ekonomiska gängor. Då slå emellertid herrarna ifrån sig med båda händerna och vilja inte på villkor vara med om att understödja ett sådant förslag. Men då vill jag ställa den frågan till herr Nilsson: huru veta herrarna, att staten icke kan på ett verkligt ekonomiskt sätt själv tillvarata vår skogstillgång? Det vet man icke, om staten icke försöker. Nu gäller det att försöka. Varför icke ge staten den rätten att därvidlag åtminstone få försöka, om den kan ekonomiskt tillgodogöra sig denna skogstillgång?

Nu har från utskottets sida avslagsyrkandet uteslutande motiverats därmed, att den här undersökningen torde bliva föremål för Kungl. Maj:ts bedömande längre fram. Jag vill därvidlag påpeka, att herr Hamilton sade, att både han och herr Tamm mycket väl visste vad de ville i denna fråga. Ja, vet man verkligen, vad man vill, och vill man, att ett försök skall göras, varför då icke gå den väg, som herr Zetterstrand föreslog? Låt oss här ifrån andra kammarens sida såsom en opinionsyttring för den sak, man vill befrämja, bifalla reservanternas hemställan.

Jag vill härvidlag även erinra om det handlingssätt, som samma herrar i utskottet använde i fråga om det förslag, som alldeles nyss förelåg på kammarens bord, nämligen herr Roséns i första kammaren motion om ändrade bestämmelser angående statsbidrag till kronotorpare. Där säger samma utskott, att denna fråga torde i hela dess vidd bliva föremål för utredning, som icke bör av riksdagen föregripas, men i alla fall säger utskottet och även herr Hamilton, att frågan är av sådan betydelse, att riksdagen dock bör tillstyrka motionen ifråga.

Med anförande av precis samma skäl tillåter jag mig också ställa mig på samma linje och ber liksom den föregående talaren att få yrka bifall till den av herrar Hage, Linders m. fl. avgivna reservationen.

Herr R ä f: Herr vice talman, mina herrar! Jag tror, att alla dylika frågor böra behandlas med stor försiktighet, och särskilt har man stor anledning att på detta område vara mycket försiktig. Först då, när det verkligen icke går att försälja rundtimmer eller rundvirke till något så när hyggliga priser, kan vara tid på att allvarligt tänka på någonting i den här vägen. Därför ansluter jag mig huvudsakligen till herr Nilssons både yttrande och yrkande.

Om vi tänka på den nuvarande situationen, förhåller det sig så, att statens skogar få för sitt rundvirke upp till 28 å 30 kr. pr kubikmeter. Den, som vill försöka inköpa till det priset och förädla till nuvarande priser, får se, vilkendera, staten eller den enskilde, som är gynnad. Jag tänker, att vilken som helst skall kunna prisa staten lycklig, som kan betinga sig sådana priser. Och som bevis för att dessa priser äro alldeles tillräckliga vill jag an-

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.
(Forts.)*

föra det förhållandet, att i många, de allra flesta fall sälja enskilda jordägare sina skogar på samma sätt, d. v. s. såsom rundvirke. Man känner på sig, att man icke har någon anledning att upplägga avverkningen, då man kan sälja skogen till sådana priser, som staten erhåller. Och den enskildes omtänksamhet därvidlag om sitt kapital, vare sig det gäller skog eller metallkapital, går i borgen för, att staten handlar klokt i detta avseende.

Nu vill jag fästa uppmärksamheten på, vilken invecklad procedur det i verkligheten är, och vilket kapital, det skulle kosta staten att avverka sina skogar. Om vi tänka på det arbete, som staten i allmänhet utför, blir detta arbete sannerligen icke billigare, än när den enskilde vill ha samma arbete utfört. Litet var av oss har erfarenhet om, vad det vill säga, att staten utför det eller det, och jag kan knappast minnas något fall, där icke statens arbete måst betalas högre än den enskildes arbete.

När sedan staten äntligen har sina skogar avverkade och de ligga uppe till försäljning, tillkommer en förutsättning, som ifrån alla håll erkännes, nämligen den av herr Nilsson här angivna nödvändigheten av smidighet och anpassningsförmåga, för att affären skall kunna lyckas. Det gäller, som en talare här sade i en annan fråga, det gäller kanske att handla på alla fem världsdelarna och att vara beredd på att på var och en av de olika avsättningsorterna försöka uppbbringa det mesta möjliga. Detta torde icke vara på långt när så lätt för staten som för den enskilde att utföra.

Så har sagts, att det skulle vara en mycket god regulator för prisnivån på virke att staten själv försälde varorna. Jag undrar, om herr Lindhagen själv tror, att staten därvidlag skulle sälja till underpris, mycket stort underpris, jämfört med exportpriset. Så vitt jag vet, är det den nuvarande exporten, som reglerar priserna på marknaden. Om vi antaga, att man skulle få priserna att gå tillbaka till vad herr Lindhagen kallade det normala så föreställer jag mig, att de skulle bli ungefär desamma som för en 6, 8 å 10 år sedan, då priset var omkring 1 kr. pr kubikfot för dimensionen 3×9 tum. I närvarande stund är priset för exportvara 2 kr. pr kubikfot i Göteborg och de norrländska städerna. Jag vill fråga herr Lindhagen: tror verkligen herr Lindhagen, att staten, så god den än är, skulle tillåta sig att icke sälja virke för 2 kr. till utlandet, då den bleve erbjuden endast 1 kr. här hemma, eller skulle den kanske till äventyrs göra så, att den oaktat dessa höga priser på utlandet likväl stannade vid 1 kr. inom landet? Jag tror icke, att staten skule handla så. — Som sagt, jag har all anledning att på det fullaste instämma i herr Nilssons både uttalande och yrkande.

Herr Lübeck: Herr talman, mina herrar! I vad denna fråga berör, vad herr Lindhagen uppehöll sig vid, nämligen frågan om att skaffa billiga byggnadsmaterialier från statens skogar, därutinnan torde icke så värst stor meningsskiljaktighet i dessa tider kunna råda. Men det är ju att göra hela motionens omfattning

orätt, när man i så hög grad uppehåller sig vid den sidan av saken, som herr Lindhagen och andra gjort i dag. Ty den fråga, som här föreligger, svävar ofantligt ut ifrån statens affärsdrivande verksamhet, så att denna nästan alldeles skymts undan.

Här gäller det administrationsfrågor av mycket ömtålig och svårlöst beskaffenhet ur statssynpunkt, frågor, som inom den enskilda industrien måst ägnas stor uppmärksamhet under tider, som varit svårare än de nuvarande. Denna sak finnes berörd i den del av motionen, som åberopar den schotteska utredningen. Det heter där: »Om man utgår från ovanstående beräkning, att etthundra kubikmeter trämasseved ger pitprops för 700 kronor men cellulosa för 2,200 kronor och skrivpapper för 5,000 kronor, så borde detta vara talande nog, för att staten själv skulle bygga en *trämasse- och pappersfabrik*.» Det är för mig fullkomligt ofattligt, huru en sådan argumentation över huvud kan drivas och åberopas som stöd för, att staten skulle ge sig in på affärsverksamhet av detta slag. Man kan på samma skäl säga, att det är meningslöst, att staten exporterar malm i stället för att tillverka synålar, stålpenor etc. Det är icke något skäl, icke något bevis för de åsikter, som här uttalas.

*Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädlingen
av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.*

(Forts.)

Staten torde förvisso komma att möta många svårigheter vid att ge sig in på sådan verksamhet. Jag fäste mig vid herr Vernerströms yttrande om de ofantliga vinster, som enskilda i dessa tider gjort i sammanhang med trävaruindustrien. Ja, det bemöttes ju av näst föregående talare, och man torde kunna vara ense därom, att staten också har profiterat av de nuvarande höga priserna på trävarumarknaden, lika mycket och kanske mer, än om staten givit sig in på affärsverksamhet på detta område. Men hur skulle — för att nu fästa sig vid en svårighet — t. ex. vår neutralitetsfråga ha tett sig, som staten i främsta rummet varit satt att bevaka, om staten själv tillverkat på lager stora mängder pappersmassa, papper m. m. och sedan bedrivit förhandlingar om produkterna, i stället för att den nu har att bevaka enskilda industriidkares intressen? Vidare förekommer här t. ex. en fråga vid riksdagen om tullen på tidningspapper. Hur skulle staten såsom tillverkare av tidningspapper kunnat handla lojalt mot de enskilda konkurrenterna? Staten skulle här komma att stå med ett ben i vartdera lägret; och huru skulle den på ett tillfredsställande sätt kunna behandla tullfrågan, då den själv tillverkade den vara som det är fråga om att eventuellt göra tullfri.

Inom denna samma tidningspapperstillverkning har efter år av svårigheter man lyckats skapa en försäljningsorganisation av den anledningen, att vår tidningspapperstillverkning artar sig att komma upp i 150.000 ton om året, varav inom landet konsumeras 30.000 ton, så att 120.000 ton måste exporteras. Om staten nu skulle bygga ett pappersbruk t. ex. och deltaga i exporten från landet, ej kan staten då ställa sig utanför denna organisation och på egen hand ge sig ut på exportmarknaden, under det de enskilda industriidkarna äro sammanslagna i en försäljningsorganisation,

Ang. en
statens indu-
striella verk-
samhet för
förädling av
avkastningen
från stats-
skogarna m. m.

(Forts.)

som staten står utanför. Jag tror verkligen, mina herrar, att här skulle uppkomma så många och svårlösta problem, som motionärerna icke gjort klara för sig, så att alla skäl tala för, att man här ställer sig avvaktande.

Då jag för min del icke kan finna annat, än att den av herr Nilsson i Linnäs här förordade reservationen mera sakligt behandlar de problem, som här blivit framställda, och pekar på möjligheten för staten att i vissa fall, där sådant är särskilt önskvärt, driva visst slag av förädlingsindustri, något som redan börjat praktiseras, ber jag att få yrka bifall till herr Nilssons i Linnäs reservation.

Herr Lindhagen: Jag ber att mot åtskilliga talare och särskilt herr Räf få framhålla, att det är ostridigt, att staten ej i nämnvärd omfattning driver sådan industriell verksamhet för förädling av trävirke, varom nu är fråga. Här har nu begärts, att staten skulle i ett par tre fall såsom ett första experiment driva sådan förädlingsrörelse för att tillgodose den inhemska marknaden i någon mån och ej ens hela den inhemska marknaden. Det står nämligen uttryckligen i min motion att meningen vore att »för billigt pris, helst självkostnaden, tillhandahålla byggnadsvirke av olika slag för uppförande av bostäder åt landets mindre bemedlade befolkning». Således äro vi långt borta från utländsk export. Förslaget når ej fram dit på långa vägar. Om denna verksamhet då skulle visa sig så fördelaktig kan jag icke se något hinder för, att den utvidgades så långt, att den ej blott kunde tillgodose det inhemska behovet, utan även räckte till för export. Man kunde då till utlandet sälja för marknadspris men ändå tillhandahålla den nödställda delen av Sveriges allmänhet erforderlig mängd för självkostnadspris. Sådant gör man i många fall, och det möter inga övervinnerliga svårigheter att upptaga sådant till prövning i de särskilda fallen.

Den siste talaren framhöll, att vi ej ha klargjort för oss svårigheterna i detta fall. Han har heller ej i sin egenskap av en av den enskilda företagsamhetens speciella förkämpar gjort klart för sig, att man kan inlåta sig på andra tillverkningsmetoder än dem, som han är skyldig att gynna, och vid vilka han växt sig fast. Tycker den siste talaren, att det är illojalt, som han kallade det, från staten mot enskilda konkurrenter, om vi anlägga ett pappersbruk och kunna till självkostnadspris sälja papper för en viss litteratur, som folket behöver, skolböcker etc., illojalt mot en kartell, i vars hand det ligger att besluta och göra, vad den vill, och som begagnar varje tillfälle att oskäligt driva upp priset på papper, så att man kanske snart varken får läsa böcker eller tidningar. Det kallar han illojalt mot en sådan inrättning.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall endast säga några ord gent emot vad herr Räf yttrade.

Han betonade särskilt, att enskilda skogsägare finna det fördelaktigt att själva sälja sitt virke och ej förädla det. Men då vill jag

säga, att det är så, att det är i stor utsträckning mindre skogsägare, om vilka detta gäller. Jag är övertygad om, att, om herr Räf ägde alla Sveriges statsskogar, skulle han själv förädla virket. Jag tror, att det är en mycket starkare ståndpunkt att stå på, att staten skall förädla virket själv.

Ang. en statens industriella verksamhet för förädling av avkastningen från statskogarna m. m.

(Forts.)

Herr Lübeck: Herr talman! Jag ber att få rätta en missuppfattning av herr Lindhagen. Som torde framgå av protokollet har jag ej uttryckt mig så meningslöst, att det vore illojalt av staten att konkurrera med de enskilda för att få ned priserna på en nödvändighetsvara för allmänheten. Vad jag kallade illojalt, var, att staten skulle å ena sidan laborera med tullsatser och å andra sidan själv tillverka varan och på det sättet stå med ett ben i vartdera lägret.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan, men med godkännande av den motivering, som föreslagits i herr Fahléns m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herr Linders m. fl. avgivna reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) omförmälda propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Linders m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Ömröstningen utföll med 100 ja mot 87 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag angående det i § 7 här ovan omförmälda ärendet.

§ 14.

Anmäldes och godkändes sammansatta bevillnings- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i an-

ledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag.

§ 15.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 5, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till sjöförvarsdepartementet.

Sedan herr vice talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte medgiva det föredragnings sätt, att kantrubrikerna uppläsas men utskottets hemställan endast i den punkt, där reservation är anmäld, och i de punkter, där någon av kammarens ledamöter därom gör framställning.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. marin-
staben.*

Punkten 4, angående anslaget till marininstaben.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 4 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet, att riksdagen måtte, med godkännande av utav Kungl. Maj:t framlagt förslag till stat för marininstaben, i riksstaten för år 1918 höja anslaget till marininstaben, nu 3,000 kronor, med 4,000 kronor till 7,000 kronor.

Ifrågavarande anslagshöjning avsåg uppförande å ordinarie stat av en hittillsvarande extra biträdesbefattning i marininstaben.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Rydén* i Malmö, *Eriksson* i Grängesberg, *Strid* och *Ingvarson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte för anställande av ett extra biträde i marininstaben med skyldighet att förrätta där förekommande registrators- och aktuarieregromål bevilja å extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Ang. marin-
staben.

(Forts.)

Herr Ingvarson: Herr vice talman, mina herrar! Som kammaren finner, har jag och mina meningsfränder antecknat en reservation vid denna punkt. Skälen härtill äro desamma, som anfördes i vår allmänna reservation under första punkten på fjärde huvudtiteln. Vi kunna icke vara med om några utvidgningar under nu rådande abnormala förhållanden, för såvitt de icke kunna visas vara oundgängligen nödvändiga. Så synes mig icke ha varit fallet här.

Den befattningshavare det här är fråga om, finnes, om jag minns rätt, sedan tre år tillbaka på extra stat och fullgör det arbete det här är fråga om. Nu vill Kungl. Maj:t, att han skall uppföras på ordinarie stat. Jag har den bestämda meningen, att till den saken få vi taga ställning först, då normala förhållanden återinträtt, och vi således kunna överblicka, i vad mån arbetets omfattning kräver en ordinarie befattningshavare.

Därtill kommer för mig ytterligare ett skäl. Chefen för marin-staben har ansett, att innehavaren av denna befattning skall ha undergått utbildning som marinintendent. Departementschefen återigen har ansett en sådan utbildning icke erforderlig, då nödig kompetens även på annat sätt kunde förvärfvas. Utskottet slutligen har icke delat departementschefens uppfattning utan instämt med marinstabschefen, att befattningshavaren skall ha undergått utbildning som marinintendent. Då således bland vederbörande så delade meningar råda om kompetensvillkoren, så är det uppenbart, att detta även inverkar på möjligheten att bedöma omfattningen av det arbete, som här skall fullgöras.

Det synes mig således ingalunda nödvändigt att nu uppföra denna befattning på ordinarie stat. Därom kan jag för närvarande icke vara med, och jag hemställer därför om bifall till reservationen.

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Jag ber, herr talman, att få hemställa om kammarens bifall till utskottets förslag.

Den omständigheten att det rått olika meningar beträffande kompetensfordringarna mellan marinstabschefen, å ena sidan, och departementschefen, å andra sidan, kan man ju icke tillerkänna någon som helst avgörande betydelse. Så mycket mindre kan man göra det, som befattningen i fråga faktiskt har under alla dessa år uppehållits på förordnande av en person, som haft kompetens såsom marinintendent. Och att så varit fallet beror helt enkelt därpå, att befattningens beskaffenhet onekligen kräver, att dess innehavare har en dylik kompetens. Det är också så, att alltsedan den 1 juni 1913 har denna befattning inom marinstaben varit permanent, ehuru medel för dess bestridande av riksdagen ha anvisats på extra stat först från och med år 1915. Förut ha de för befattningens avlönande erforderliga medlen anvisats av Kungl. Maj:t av medel, som på annat sätt stått till Kungl. Maj:ts disposition.

Då befattningen i fråga är av stor betydelse icke minst ur den synpunkten, att beräkningarna av kostnaderna för flottans öv-

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 37.

Ang. marin-
staben.
(Forts.)

ningar bli så noggranna och så exakta som möjligt, så synes det mig icke vara en klok ekonomi att på denna punkt inbespara ett belopp av 1,000 kronor för att bibehålla befattningen även nästa år på extra stat. Det är nämligen så, att det är av mycket stort värde, att det blir en viss kontinuitet i denna befattnings utövande. Och det torde för var och en stå klart, att en befattning av denna beskaffenhet och med uppgift att göra de beräkningar jag omnämnt kräver en innehavare, som är inne i dessa beräkningar och som har ingående kännedom ej mindre om de utgifter, som med anslaget till flottans övningar skola bestridas, än även om huru beräkningarna i andra fall komma att verka.

Ett bifall till statsutskottets förslag innebär, att befattningen i fråga skulle uppföras på ordinarie stat med en begynnelseavlöning på 4,000 kronor, d. v. s. motsvarande den lägsta lönegraden inom statens centrala ämbetsverk. Och jag vågar göra det påståendet, med den kännedom jag har om det arbete, som denne befattningshavare skall utföra, att det närmast motsvarar ett arbete, som skulle åligga en andra grads tjänsteman.

Jag ber således, herr talman, få yrka att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen, som under herr E. A. Nilsons i Örebro anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservation; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—14.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—18.

Vad utskottet i dessa punkter föreslagit bifölls av kammaren.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—26.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Härefter föredrogs *punkten 27*, angående anslaget till flottans krigsberedskap och övningar; och yttrade därvid

*Ang. flottans
krigsberedskap
och övningar.*

Herr Ingvarson: Herr talman! Det göres visserligen endast en anmälan i denna punkt, men då jag icke har annat tillfälle att framföra en synpunkt, som jag anser ovillkorligen måste framföras här, så nödgas jag begära ordet.

Under denna punkt anvisades föregående år på förslag av Kungl. Maj:t vissa medel till särskild ersättning åt värnpliktiga vid marinen, som hade kommit att kvarhållas i tjänstgöring under särskilt lång tid. I viss mån liknande beslut fattades 1915, då riksdagen beslöt viss särskild ersättning för personal, som komme att tjänstgöra särskilt lång tid vid flottan. Detta befanns emellertid mindre tillfredsställande, med påföljd att Kungl. Maj:t kom in till 1916 års riksdag med ett nytt förslag, vilket riksdagen också med någon förändring antog. Detta förslag innebar, att till de värnpliktiga, som komme att tjänstgöra i sex månader eller därutöver skulle utgivas en särskild ersättning av 40 kronor per månad för underofficerskorpral, 25 kronor för korpral och 12 kr. 50 öre för menig värnpliktig.

I det beslut, som fattades 1915, bestämdes, att för åtnjutande av den särskilda ersättningen skulle tjänstgöringen ha omfattat sex månader i en följd. Det beslut, som fattades av 1916 års riksdag, gick i annan riktning. Det heter där, att »såsom villkor för åtnjutande av i det föregående nämnd särskild ersättning bör därför fordras, att värnpliktig efter inkallelse till tjänstgöring under nu pågående mobilisering med gott vitsord fullgjort eller kommer att fullgöra tjänst minst sex månader; dock synes denna tjänstgöring under sex månader icke behöva hava försiggått i en följd».

Nu har det sagts mig av ett flertal värnpliktiga såväl vid

Ang. flottans
krigsberedskap
och öningar.
(Forts.)

stationen i Stockholm som vid stationen i Karlskrona, dels vid personliga besök och dels genom skrivelser, att vederbörande marina myndigheter alltjämt tolka detta beslut i enlighet med bestämmelserna i det år 1915 fattade beslutet, sålunda att de värnpliktiga endast utfå denna ersättning, då de hunnit tjänstgöra under sex månader i en följd. Det innebär, att om en värnpliktig varit inkallad till tjänstgöring under flera månader 1914, vidare under flera månader 1915 och slutligen blivit inkallad en tredje gång 1916, så utfår han icke denna ersättning, förrän han tjänstgjort under sex månader i en följd under 1916 eller början av 1917. Enligt den mening jag hade, då beslutet år 1916 fattades, och enligt den mening, som framgår av vad jag här anför, är denna tolkning icke riktig. Och jag ber få begagna tillfället här för att giva uttryck åt den uppfattningen, att ett sådant behandlingssätt av de värnpliktiga står i strid med riksdagens år 1916 fattade beslut och utgör en orättvisa mot de värnpliktiga. Jag har för min del rätt dessa värnpliktiga att vända sig till vederbörande högre myndighet med klagomål, och jag förmodar, att så kommer att ske. Men jag har icke kunnat underlåta, då jag föregående år deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende, att här giva uttryck åt den mening jag då hyste och som jag fortfarande hyser rörande beslutets innebörd.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—67.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar biföllos av kammaren.

Punkterna 68—72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—77.

Vad utskottet i dessa punkter hemställt biföllos av kammaren.

Punkten 78.

Lades till handlingarna.

Punkterna 79—85.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Punkterna 86—89.

Lades till handlingarna.

Sedan *punkten 90*, angående anslaget till sjökarteverket, härpå *Ang. sjökarte-
verket.*
föredragits, yttrade

Herr Thore: Herr talman! Jag är fullt underkunnig om att en sådan sak som denna, nämligen att av överskottet från fyr- och båkmedel jämte lotspengar borde uppläggas en särskild fond till säkerhetsanstalter för sjöfarten för lots- och fyrväsendets framtida behov, skulle ha framkommit icke från en enskild motionär utan från mera auktoritativt håll och helst från Kungl. Maj:t, då det nämligen berör statens finanser och uppburden av medel, som inkomma till statsverket. Men jag har i alla fall velat peka på denna sak, därför att jag anser, att lots- och fyrväsendet icke skall vara något affärsdrivande verk, utan att de medel, som inflyta på detta sätt, skola avses till fyrar och båkar samt till lotsväsendet och icke till något annat. Skulle händelsevis överskott uppkomma, menar jag, att sådant bör användas i form av låtnader för sjöfarten eller också, på sätt som jag föreslagit, reserveras för framtida behov.

Som bekant utgå ju fyr- och båkmedel endast från den utrikes sjöfarten, och lotspengarna komma också huvudsakligen från denna. Men det är ju icke blott den utrikes sjöfarten, som har nytta av våra fyrar och båkar samt vårt lotsväsende, utan även den inrikes sjöfarten liksom ock statens fartyg. Jag tänker därvid närmast på marinens fartyg. Det skulle ju över huvud taget icke vara möjligt att navigera dessa kring våra kuster, om vi icke hade ett fyrväsende, och man kan säga, att en del av det anslag, som för varje år uppföres till fyrar och båkar, avser ganska direkt marinens behov. Vi ha t. ex. alldeles nyss beviljat ett anslag på 76,000 kronor till förbättrad fyrbelysning för insegling till Karlskrona. Det är tydligen ett krav, som kommit direkt från marinen, men som den allmänna sjöfarten lämnar medel till. Däremot är ju ingenting uppstå, skola icke ingå till staten som direkt vinst på en affär, utan de böra avses för sjöfartens behov i ett eller annat avseende.

Det förefaller mig, som om man gjort sig skyldig till ett förbiseende eller bristande förutseende, när man vid 1914 års senare riksdag, då lots- och fyrväsendet övertogs av statsverket, tillät en sådan passus inkomma i riksdagens skrivelse som »att hädanefter, därest fyr- och båkmedlen samt lotspengarna skulle inflyta till högre belopp än som beräknats, sålunda uppkomna överskott skulle till största delen tillfalla statsverket». Man borde väl på det håll, där man är intresserad för lots- och fyrväsendets utveckling, ha kompletterat det nu anförda med, att om det händelsevis blir ett överskott, så bör sådant användas på sätt som jag förut antytt. Jag kan icke förklara den i riksdagens skrivelse inkomna passusen på an-

Ang. sjökarte-
verket.
(Forts.)

nat sätt, än att man icke förutsåg, att några överskott skulle uppkomma. Man beräknade, att det borde bliva brist och att staten då skulle kunna få sätta till några tusen kronor på grund av lots- och fyrväsendets allmännyttiga natur. Men nu har det blivit överskott, och då synes det mig, att vad riksdagen i sin skrivelse 1914 framhåller icke täcker föreliggande förhållande.

Jag vill naturligtvis icke göra något yrkande, men jag har ansett mig ha vunnit ändamålet med min motion, därigenom att saken påpekats, och det är min uppfattning, att frågan på nytt ovillkørligen kommer att tränga sig fram.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Då den föregående ärade talaren icke framställde något yrkande, kunde det ju ha varit överflödigt att här begära ordet för att försvara utskottets ställning. Men då den ärade talaren ansåg, att vid regleringen av detta verk år 1914 statsutskottet hade ådagalagt bristande förutseende beträffande det uttalande, som riksdagen på statsutskottets hemställan gjorde, så ansåg jag, att detta yttrande från motionärens sida icke borde stå i kammarens protokoll alldeles oemotsagt. Ty, herr talman, det var så långt ifrån att statsutskottet därvidlag visade någon brist på förutseende, att det uttalandet helt enkelt är i den allra innerligaste överensstämmelse med de grundsats, som bestämdes 1911 rörande statsregleringen och statsverkets kassafond. Då statsutskottet gjorde detta uttalande, visste statsutskottet mycket väl, att det även kunde komma att hända någon gång, att det blir överskott, men statsutskottet hade också klart för sig, att en annan gång kan det uppkomma brist, som händelsen var före 1914. Och motionären har själv i sin motion medgivit, att det överskott, som nu uppkommit, är väsentligt beroende på de förhållanden, som varit rådande under närvarande kristid.

Jag kan icke finna, att vare sig i motionen eller annorstädes är angivet något som helst vägande skäl, varför riksdagen skulle frånträda den sunda grundsats, varpå man 1911 beslöt att slå in beträffande statsregleringen. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thore: Vad den föregående ärade talaren nu anført bortelimineras ingalunda vad jag framhållit. Den föregående ärade talaren gav sig icke in på mitt resonemang, då jag ville hava fram, att de lotspenningar och fyr- och båkmedel, som inflyta till statsverket, skola användas för de ändamål, för vilka de inbetalas, och icke såsom något, som staten skall göra förtjänst på. För att taga ett exempel från annat håll, från Norge, överenskommo sjöfartsnäringsens målsmän därstädes för några år sedan om en höjning av fyr- och lastpenningarna, vilka användas för ungefär samma ändamål som fyr- och båkmedlen här. Men det tillkom även en bestämmelse i denna överenskommelse, att ifall sjöfartsavgifterna skulle uppgå till större belopp, än som behövdes för därmed avsett ändamål, skulle överskottet reserveras för sjöfartens fromma. Hälften

skulle gå till en fond för sjömanspensionering och den andra hälften användas till avskrivning av vissa konsulatavgifter. År 1913 uppgick den ena hälften till över 700,000 kronor.

Över huvud taget har jag aldrig någonstades vid granskning av förhållandena utomlands påträffat, att fyr- och båkmedlen och lotspenningarna skulle tänkas tillföra statsverket extra skatteinkomster, utan de äro avsedda att täcka enbart de behov, för vilka de utdebiteras.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag vill endast i anledning av vad den ärade talaren sist anförde säga, att hela hans resonemang beror, såvitt jag förstår, på fullständig obekantskap med de grunder, varefter statsregleringen uppgöres. Vi uppgöra icke statsregleringen efter förhållandena i Norge eller med Norge som exempel utan med hänsyn till de förhållanden, som befunnits vara lämpliga här.

Då den ärade talaren här i sitt första anförande särskilt berörde den utrikes sjöfarten och de bördor, som vila på denna i form av lotsavgifter och avgifter till fyrväsendet, ber jag att få säga, att jag tror, att ingen har den uppfattningen, att dessa avgifter på något sätt visat sig vara betungande för sjöfartsnäringen under närvarande förhållanden. Jag vill endast tillägga, att en icke obetydlig del av dessa avgifter erlägges av fartyg, som gå i utrikes sjöfart och som icke äro svenska, således icke ens tillhöra den svenska sjöfartsnäringen, och jag tror icke, att riksdagens andra kammare är särskilt benägen att på något sätt avlyfta någon del av de avgifter, som påvila den utländska sjöfart, som försiggår med utländska fartyg.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 91—97.

Utskottets framställningar blevo av kammaren bifallna.

Slutligen föredrogs *punkten 98*, angående övriga ordinarie anslag till sjöförsvarsdepartementet. Därvid yttrade

Ang. övriga ordinarie anslag till sjöförsvarsdepartementet.

Herr Ingvarson: Herr talman! Under denna punkt förekomma samtliga de anslag som vilka utskottet icke särskilt yttrat sig. Jag kan vid detta tillfälle icke underlåta att säga några ord om ett av dessa anslag, nämligen anslaget till sjömannens avlöning och beklädnad. Det är icke avlöningen jag tänker yttra mig om utan beklädnadsanslaget.

Då kammaren föregående år behandlade denna punkt, fäste jag uppmärksamheten på det egendomliga förhållandet, att beklädnadskostnaden för olika kategorier militärt manskap så avsevärt varierar. Den uppgår för marinens värnpliktiga till 41 $\frac{1}{2}$ öre per dag, för arméns värnpliktiga till 33 öre per dag och för marinens fast anställda manskap till 108 kronor per år, vilket är något mindre än 30 öre per dag. Jag uttalade då den önskan, att en undersökning måtte verk-

Ang. övriga
ordinarie
anslag till sjö-
försvars-
departementet.

(Forts.)

ställas rörande möjligheten att åstadkomma någon utjämning härvidlag. Herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet förklarade då här i kammaren, att han skulle låta verkställa en sådan utredning. Huruvida detta har skett eller ej, därom vet jag ingenting. Jag hade hoppats, att i propositionen skulle hava sagts något om denna sak. Så har emellertid icke skett. Med hänsyn till nu rådande abnorma prisförhållanden är det mindre lämpligt att nu göra något särskilt yrkande på denna punkt, och därför har jag avstått från att reservera mig, men jag vill betona önskvärdheten av, att en utredning härvidlag så fort ske kan kommer till stånd, så att en något bättre överensstämmelse på detta område kan åstadkommas.

Jag vill jämväl begagna tillfället att påpeka en annan synpunkt. För icke många dagar tillbaka var det i tidningarna infört ett meddelande av innehåll, att någon högre officer vid flottan — om jag icke missminner mig, var det kårchefen här i Stockholm — hade i en skrivelse påpekat det förhållandet, att det vid marinen i mycket stor utsträckning förekommer persedelförskingring, försäljning av kronans persedlar, och att detta medfört ett mycket stort antal bestraffningar. Jag har för min del en ganska stor erfarenhet av detta förhållande. Jag har under loppet av flera år kunnat följa behandlingen av dylika förseelser vid krigsrätterna och vet således, att ett synnerligen stort antal såväl värnpliktiga som stamanställt manskap åldömas ersättningsskyldighet och straff för sådan persedelförskingring. Kårchefen framhöll i sin skrivelse, att en av anledningarna till dessa många förseelser säkerligen kunde ligga i den ringa ersättning, som ådömes de straffade för dylik förskingring. Jag har för min del för ett par år sedan här i kammaren varit inne på samma tankegång. Jag redogjorde då för det system, som tillämpas i detta avseende. Jag skall icke nu åter ingå på den saken; vare det nog sagt, att jag anser, att det system för ersättande av förkomna persedlar, som hittills tillämpats, är helt enkelt icke rimligt eller rättvist, framför allt icke med nu rådande priser på klädespersedlar. Jag har den uppfattningen, att detta system verkar som en direkt frestelse för de värnpliktiga liksom för en del av de stamanställda att begagna lägliga tillfällen att smuggla undan kronans persedlar och försälja dem för att på detta sätt skaffa sig extra inkomst. Jag är övertygad om, att om ett annat system för ersättande av persedlarna infördes, skulle denna frestelse i hög grad bortfalla, förseelserna skulle minska i antal, och kronan och manskapet skulle bägge vara betjänta därmed. Jag har icke heller här velat göra något yrkande, men jag har velat säga detta och stryka under riktigheten av vad kårchefen — tror jag det var — i sin skrivelse uttryckt, och jag har velat uttala önskvärdheten av, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att åstadkomma bättre förhållanden på detta område.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av Badelunda pastorats prebendenatur;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tjänstårsberäkning för vissa folkskolinspektörer; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med återbetalning av räntefritt lån för svenska församlingens i London kyrkobyggnad.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls av kammaren.

§ 17.

Härefter förelåg till behandling statsutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av riksdagens år 1916 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1915.

§§ 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Vid föredragning härpå av § 3 begärdes ordet av

*Ang. navigationsskolan i
Härnösand.*

Herr Kaijser, som anförde: Herr talman, mina herrar! Som statsutskottet i denna punkt yttrat sig med anledning av en anmärkning, som statsrevisorerna gjort beträffande navigationsskolan i Härnösand, skall jag be att få yttra några ord angående denna saks förhistoria. Saken är den, att Härnösands stadsfullmäktige åtagit sig att tillhandahålla navigationsskolan i Härnösand fria lokaler. När de gjort detta, uppgjordes ett förslag till omändring och utvidgning av den dåvarande navigationsskolan. Detta förslag nedsändes till marinförvaltningen med anhållan, att marinförvaltningen skulle yttra sig om förslaget och vidtaga de ändringar, som den ansåg behöfliga. I överensstämmelse med de uppgjorda ritningarna byggdes navigationsskolan. Den var emellertid knappt färdig, då marinförvaltningen kom med anhållan, att skolan skulle utvidgas. Hade denna anhållan berott på att skolans elevantal hade ökats, är jag övertygad om att stadsfullmäktige omedelbart skulle hava skridit till utvidgande av skolan, men då skolans elevantal minskats till en tredjedel, ansågo stadsfullmäktige, att marinförvaltningen borde anföra särskilda skäl för att en dylik åtgärd verkligen behövdes, och detta var anledningen till, att stadsfullmäktige genom beslut den 9 juni 1914 förklarade sig icke för närvarande kunna utvidga navigationsskolan. Jag för min del är övertygad om, att om till riksdagen skulle komma ett sådant ärende, i vilket marinförvaltningen ena året sagt, att vi vilja hava ett så och så stort anslag för att utvidga skolan och nästa år skulle komma in och säga, att skolan behöver göras mycket större, ehuru elevantalet minskats till en tredje-

Ang. naviga-
tionskolan i
Härnösand.
(Forts.)

del, så skulle riksdagen avslå en sådan anhållan. Med anledning av vad som står här i revisorernas berättelse, att en del av skolans instrumentförråd måste förvaras i otjänliga lokaler etc., vill jag säga, att jag tror, att detta icke skulle vara så absolut nödvändigt, då utrymmet torde vara ganska stort. Emellertid hava stadsfullmäktige, såsom av handlingarna framgår, även vidtagit åtgärder för att tillmötesgå marinförvaltningens önskan.

Jag har icke något yrkande att göra utan har blott velat meddela detta.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga paragrafen till handlingarna.

§ 4.

Lades till handlingarna.

I fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande.

Sedan § 5 nu föredragits anförde

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Av § 5 i utskottsbetänkandet finner jag, att utskottet icke har fäst sig vid en punkt i statsrevisorernas berättelse, som jag finner anledning att i någon mån vidröra här i kammaren. På sid. 213 i statsrevisorernas berättelse sägs det rörande nykterhetsverksamheten följande:

»Till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet under år 1915 har beviljats ett statsanslag av 10,000 kronor under bland annat det villkor, att förbundet inom viss tid till kammarrätten ingäve för granskning den del av sina räkenskaper, som innefattade redogörelse för statsanslagets användning. I sådant avseende har förbundet överlämnat en den 31 mars 1916 underskriven 'redogörelse' jämte därtill hörande verifikationer, varav framgår, att berörda statsanslag i dess helhet skulle använts till bekostande av fyra av förbundet anordnade nykterhetskurser i Kristianstad, Skara, Södertälje och Gällivare.

Vid av revisorerna å förbundets byrå avlagt besök, därvid revisorerna tagit del av förbundets å byrån förda räkenskaper i deras helhet, har befunnits, att omförmälda, av förbundet avgivna redogörelse icke är överensstämmande med dessa räkenskaper. Enligt de sistnämnda har nämligen statsanslaget icke använts för uppgivna ändamål, utan hava kostnaderna för ifrågakomna kurser bestritts av de utav vederbörande landsting och kommuner samt enskilda särskilt anslagna medel ävensom av avgifter, som influtit från kursdeltagare samt inkomster av andra slag.

Då sålunda den av förbundet lämnade redogörelsen för statsanslagets användning år 1915 är missvisande, hava revisorerna velat härå fästa riksdagens uppmärksamhet och i samband härmed ifrågasätta, huruvida icke, för beredande av möjlighet till ett mera fullständigt bedömande av förbundets verksamhet än som kan grundas

på enbart berörda redogörelse, räkenskaperna i deras helhet böra ingivas till kammarrätten.»

Detta gav mig anledning att vidare tänka på denna sak, och då har jag i centralförbundets för nykterhetsundervisningen styrelseberättelse funnit en punkt redan i början, där det sägs, att medel till kurserna hava erhållits genom deltagareavgifter, anslag från landsting, kommuner, nykterhetsföreningar och enskilda. När man vidare blir intresserad av detta spörsmål och går längre in i det och undersöker, så finner man av en redogörelse som av nykterhetsförbundet avgivits såsom redovisning för de 10,000 kronor som äro anvisade, att det är sanning, som här i revisorernas berättelse an-gives, att denna redogörelse icke stämmer med räkenskaperna. Den-na centralförbundets för nykterhetsundervisning styrelseberättelse uppgiver, att från dessa nykterhetskurser hava influtit 16,080 kronor 51 öre och att det utgivits för dessa kurser 15,330 kronor 74 öre, och enligt berättelsen skulle det uppkommit en vinst på 1,632 kronor 44 öre. Går man sedan vidare och granskar vad som finnes återgivet i revisorernas berättelse, så finner man, att kammarrättens revisions-avdelning haft dessa handlingar under prövning och avgivit yttrande däröver. Det torde ursäktas mig, om jag nödgas uppläsa en del av vad som där förekommer. Revisionskontoret i kammarrätten säger i sitt första avgivna värdsamma yttrande bland annat — det återfinnes på sid. 671 i statsrevisorernas berättelse

»Kontoret, vars yttrande endast torde hava påkallats rörande den av revisorerna väckta frågan huruvida icke förbundets räkenskaper i deras helhet böra ingivas till kammarrätten, får i sådant avscende anföra följande. I fråga om en verksamhet, som bedrives med stöd både av allmänna och enskilda medel, lär den principen böra följas, att, där så låter sig göra, räkenskaperna endast i den del, som avse statsmedlens användning, skola ingivas till kammarrättens revision. Revisionens arbete skulle i betydlig grad försvåras och ökas, om hela den mångfald av institutioner, som mer eller mindre understödjas genom statsanslag, för granskning hit ingåve samtliga sina räkenskaper. Beträffande statsanslaget till centralförbundet har det ock av Kungl. Maj:t uttryckligen föreskrivits, att förbundet skall för granskning till kammarrätten ingiva allenast den del av sina räkenskaper, som innefatta redogörelse för statsanslagets användning. Statsrevisorerna hava nu funnit, att den av förbundet avgivna redogörelsen icke överensstämmer med dess räkenskaper och därför ifrågasatt huruvida icke, för beredande av möjlighet till ett mera fullständigt bedömande av förbundets verksamhet än som kan grundas på enbart berörda redogörelse, räkenskaperna i deras helhet borde ingivas till kammarrätten.»

Revisionskontoret fortsätter sedan med en redogörelse för ärendet i sin helhet och yttrar därvid bland annat:

»Förbundets räkenskaper utgöras av kassabok och huvudbok samt memorial. I kassaboken finnes statsanslaget upptaget som influtet under den 15 februari och har förts å 'anslagskonto'. Å 'kursers konto' upptagas under den 14 juni inkomster och utgifter för

*I fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande.*

(Forts.)

*I fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande.*

(Forts.)

kursen i Kristianstad med 2,997 kronor 89 öre, men däremot icke de övriga kurserna. Samtliga kassabokens utgiftsposter äro verifierade med undantag för kursen i Kristianstad, vid vilken hänvisas till verifikation 217, som utgöres av en specialräkenskap för kursen. I denna upptages som inkomster, anslag från landstinget, staden Kristianstad, en nykterhetsförening och åtskilliga lantkommuner samt försälda deltagarkort och inträdesbiljetter, tillhopa 2,997 kronor 89 öre.»

Slutligen säger kontoret: »Av ovanstående framgår sålunda, att, såsom statsrevisorerna anmärkt, statsanslaget icke använts till uppgivna ändamål, utan att utgifterna härför bestritts av andra medel, men även att statsanslaget ingått bland förbundets allmänna inkomster och sålunda tagits i anspråk för andra till förbundets verksamhet hörande utgifter. Den redogörelse, som hit insänts, är finge-rad och utgör icke någon del av förbundets räkenskaper.

Detta felaktiga förfaringssätt skulle, därest det ålegat förbundet att till kammarrätten ingiva samtliga sina räkenskaper, omedelbart här hava uppmärksamrats och föranlett anmärkning. Sådana omständigheterna i detta fall äro, synes det därför, för vinnande av nödig kontroll och till förebyggande av ett upprepande av det anmärkta förfaringssättet, vara önskvärt, att vid granskningen i kammarrätten äga tillgång till samtliga räkenskaper. Granskningen behövde icke härigenom taga i anspråk mycket längre tid än för närvarande, om blott de verifikationer, som avsåge statsanslagets användning, bleve sammanförda för sig. Då, enligt numera given föreskrift, räkenskaperna skola vara så uppställda, att en noggrann kännedom om statsanslagets användning därav kan vinnas, torde av sättet för räkenskapers uppställning något hinder härför icke behöva möta. Kontoret finner sig därför för sin del böra tillstyrka, att centralförbundet åläggas att till kammarrätten ingiva sina räkenskaper i deras helhet; med iakttagande därvid att samtliga statsanslaget avseende verifikationer skola vara för sig sammanförda.» Detta har sedan centralförbundet verkställt på så sätt, att det inlämnat en redogörelse till kammarrätten, och denna redogörelse har nu i sin tur kammarrättens revisionsavdelning yttrat sig om. I denna redogörelse äro alla dessa fyra kurser upptagna med respektive belopp. Ehuru kursen i Kristianstad i verkligheten försiggick redan 1914 och medlen därför, enligt vad kvittenserna utvisa, voro utbetalta redan detta år, intogos de dock i redovisningen för användningen av de 10,000 kronor, som voro anvisade till kurser i Skara, Södertälje och Gällivare. För kursen i Kristianstad har upptagits ett belopp av 2,261 kronor 4 öre, för kursen i Skara 2,252 kronor 23 öre för den i Södertälje 1,872 kronor 91 öre och för kursen i Gällivare 3,613 kronor 82 öre. När sedan kammarrättens revisionsavdelning genomgått dessa räkenskaper, kom den till det slutresultat som framgår av senare delen av dess anmärkning. Jag vill i förbigående säga, att jag tror, att anledningen till att intet här om står i statsutskottets utlåtande är den, att kammarrättens revisionsavdelnings senare utlåtande icke kommit utskottet tillhanda, så att det kunnat taga del därav. Kammarrättens revisionsavdelning har

yttrat sig på följande sätt: »Enligt den till kammarrätten ingivna redogörelsen har statsanslaget för år 1915 använts till nykterhetskurserna i Kristianstad, Skara, Södertälje och Gällivare.

Enligt förbundets räkenskaper för nämnda år har kostnaderna för kursen i Kristianstad bestritts av andra medel. Räkenskaperna för de övriga kurserna i Skara, Södertälje och Gällivare finnas icke upptagna i 1915 års räkenskaper.

Då av de i den till kammarrätten ingivna redogörelsen upptagna kurserna allenast kursen i Kristianstad ingår i förbundets räkenskaper för år 1915, men utgifterna för denna äro bestridda av andra medel än statsmedel samt vidare de övriga kursernas räkenskaper icke ingå i förbundets räkenskaper för år 1915, har sålunda angivna villkoret i 1914 års Kungl. brev för statsanslagets utfående icke uppfyllts, till följd varav erhållna 10,000 kronor anmärkas till återbetalning.»

Revisionskontoret har också såsom svar å centralförbundets förklaring avgivit en senare påminnelse så lydande: »I förklaringen har allenast framhållits de skäl, som föranlett centralförbundet att redovisa anslaget på sätt som skett, men däremot icke bestritts, att det av Kungl. Maj:t fastställda villkoret för anslagets åtnjutande blivit åsidosatt.

Revisionen vidhåller därför anmärkningen och yrkar, att beloppet 10,000 kronor måtte fastställas till betalning av de styrelseledamöter, vilka enligt bifogat styrelseprotokoll godkänt förklaringen och uppdragit åt centralförbundets ledare Aug. Ljunggren att till kammarrätten ingiva densamma.»

När man sedan tager del av denna redogörelse, som visar en jämn summa av 10,000 kronor, således en redovisning för det av statsmakterna utbetalta beloppet, blir man verkligen litet förbluffad, först över att den icke alls överensstämmer med centralförbundets egen revisionsberättelse, men även över den stora frikostighet, som genomgående har visats allt och allom. Det är rundligt tilltagna ersättningar för allt vad som gjorts och icke gjorts. Då man betänker, att detta är en uppgift som vi alla böra vara intresserade av att den bedrivs på ett fullt lojalt sätt och att var och en underkastar sig uppoffringar för att befordera ett förståndigt och ärligt arbete på nykterhetsverksamhetens område, så måste väl folk med vanliga tankar om huru arbete skall utföras finna det ganska underligt, när de se dessa siffror, ur vilka jag blott vill göra några småplock. Vid nykterhetskursen i Kristianstad är utkvitterat ett arvode för ordförandeskap av 50 kronor, och sekreterar- och föreståndarearvode för dessa fem dagar är upptaget till 300 kronor. Byråkostnader, betjäning, tillsyn och vaktmästare, uppgå till 200 kronor. Vidare finns t. ex. en post för av ordföranden anskaffade blommor till flickor på 20 kronor. Så är det hyra för utställningsföremål, 58 kronor 87 öre. Vid kursen i Skara finns det ett kvitto på ersättning till vaktmästare med 187 kronor. Det är ju ganska rundligt tilltaget, enligt mitt förmenande. Till föreståndare och kommitté har utbetalts 250 kronor, och till hyra för utställningsföremål 75 kronor. Såvitt jag är riktigt underrättad, ut-

*I fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande
(Forts.)*

*i fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande.*

(Forts.)

göras dessa utställningsföremål av en del planscher och sådant, som nykterhetsförbundet har skaffat sig och alltså har. De torde för övrigt vara föräldrade och icke stå i överensstämmelse med vetenskapens nuvarande ståndpunkt, men de användas i alla fall för att på detta sätt taga betalt för av statsmedel. Vid kursen i Södertälje är det bland annat en fröken, som har medverkat vid en konsert och lämnat två kvitton för denna medverkan, det ena kvittot på 20 kronor och det andra på 10 kronor, båda av den 3 mars. Det förekommer vidare bland annat en post: tryckning av *En modern Barrabas* 127: 75 kronor; vidare inbjudningsbiljetter till arbetslösa 246: 75 kronor. Märk inbjudningsbiljetter till arbetslösa! Kursen har ju anordnats för och såsom jag visat enligt räkenskaperna, rundligt betalts av statsmedel, och då borde väl dessa arbetslösa kunnat få fritt inträde, utan att kursbestyrelsen utkwitterat ersättning även därför av statsmedlen. Vidare förekommer en post: kommittén till anordnande av föredrag, 83: 82 kronor. Jag vill påpeka, att detta icke gått till talare eller andra, som gjort någonting, som de tagit betalt för, utan det är ett arvode till kommittén för anordnande av föredrag. Sådant brukar ju i orterna göras absolut gratis. Även här ha vi en post: hyra för utställningsföremål, 75 kronor. Från kursen i Gallivare finns en räkning för dessa fem dagar, upptagande 11 dagtraktementen, 167: 10 kronor; vidare annonser, papper, porto, telefon 655: 95 kronor — det är alltså ganska stora summor, det rör sig om; vidare till byråföreståndaren sammanlagt 344: 85 kronor, till vaktmästare 156: — kronor, och även här återkommer hyra för utställningsföremål, 200 kronor. Alla dessa till flera hundra uppgående kvitton gå i den stilen, att man finner, att det hela är ganska rundligt tilltaget.

Jag har velat göra dessa anmärkningar först och främst i avsikt att understryka, att bokföringen bör föras på ett sådant sätt, att var och en kan vara nöjd därmed och så att intet missförstånd uppstår, ty detta verkar alltid såsom en skamfläck på den bestyrelse, som har hand om saken, och är icke, såvitt jag kan förstå, ägnat att befrämja nykterhetsundervisningen och nykterheten. Jag anser alltså, att det bör uttalas här ifrån riksdagen, att en rättelse bör ske, så att det icke får bli på det sättet, att anslag, som av riksdagen beviljas, bli till någon slags enskild förtjänst utan verkligen gå till de ändamål, som därmed avsetts. Det skulle kunna anlitas många vägar, på vilka man mycket bättre skulle kunna bidra till nykterhetens verkliga befrämjande, ty nykterhetens befrämjande anser även jag för min del vara både önskligt och nyttigt, men jag anser icke, att det är nyttigt och önskligt att fortgå i samma stil, som dessa räkenskaper tyda på, och detta har jag velat anmärka till kammarens protokoll för vederbörandes beaktande.

Herr Larsson i Västerås: Jag skall, herr talman, icke upp-
riva någon debatt i denna fråga, men jag kan icke underlåta, då jag i statsrevisionen deltagit i detta ärende, att säga ett par ord med anledning av herr Anderssons i Knäppinge anförande. Han har här uppläst för kammaren olika utlåtanden, dels statsrevisorernas, dels

kammarrättens, samt vidare centralförbundets förklaring. Jag skall emellertid icke inlåta mig i detalj på dessa saker. Jag vill endast fästa kammarens uppmärksamhet vid det förhållandet, att här föreliggande inga som helst s. k. »oegentligheter» — vilken uppfattning man möjligen skulle kunna få av det föregående anförandet — utan vad statsrevisorerna här riktat sig emot, det är *sättet* för redovisningen av statsanslaget. Statsrevisorerna ha nödgats göra denna erinran med hänsyn till nyssnämnda i deras utlåtande anmärkta förhållande, och ha ifrågasatt, huruvida saken icke skulle kunna ordnas på det sättet, att förbundet inlämnar räkenskaperna i sin helhet till kammarrätten, så att det sålunda blir möjligt både för kammarrätten och statsrevisorerna att granska förbundets hela verksamhet. Ty det är det, som det här är fråga om, mina herrar. Riksdagen har icke beviljat dessa 10,000 kronor endast till anordnande av dessa nykterhetskurser, utan riksdagen har beviljat detta anslag »*till främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet*». Detta är också tydligt utsagt såväl i riksdagens skrivelse som i det av Kungl. Maj:t senare utfärdade brevet rörande detta anslag. Det är klart, att man icke av en detalj i eller någon del av räkenskaperna kan bilda sig någon uppfattning om förbundets verksamhet. Det är alltså detta, som enligt min uppfattning revisorerna ha ansett vara önskvärt, att det skulle kunna ske, nämligen en redovisning med räkenskaperna i sin helhet, och det är därför, de gjort sitt uttalande. Nu vill jag också fästa uppmärksamheten vid, att kammarrätten nu har uttalat sig för detta tillvägagångssätt ifråga om redovisningen, vilket kammarrätten tidigare, enligt vad från förbundets sida har upplysts, icke velat vara med om. Emellertid finns det ju även nu ett par reservanter inom kammarrätten, som anse, att det skulle bli alltför betungande för kammarrätten, om den skulle granska samtliga räkenskaperna. Och konsekvensen av detta skulle naturligtvis också bli den, att när denna institution, skall inlämna samtliga sina räkenskaper, även alla andra institutioner, som ha statsanslag, böra använda samma redovisningssätt. Dessa två reservanter inom kammarrätten — jag vill minnas, att det är herrar Vide och Waldenström — anse, som sagt, att det kan vara tillräckligt, att förbundet fortfarande endast inlämnar den del av sina räkenskaper, som avser statsanslagets användning. Emellertid, så länge statsanslaget utgår i den vida form, som jag nyss angivit, är det nog önskvärt, att samtliga räkenskaperna inlämnas. Nu har ju också centralförbundet för sin del medgivit, att det skulle vara det riktiga, och har ingenting att erinra däremot utan har fastmer tillsatt en kommitté för att ordna bokföringsväsendet på ett sådant sätt, att det klart framgår, vartill statsanslaget använts. Hittills har detta anslag ingått i förbundets räkenskaper och har använts till förbundets verksamhet. För att ge ett exempel på, hur denna sak ligger skall jag bara be att få framhålla, att förbundet helt naturligt hade kunnat taga något annat och redovisat statsanslaget med. Man hade t. ex. kunnat redovisa det med hyror och löner med mera sådant, och ingen anmärkning hade naturligtvis kunnat göras

*I fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande.
(Port.)*

*I fråga om
anslag till
nykterhets-
verksamhetens
befrämjande.
(Forts.)*

mot detta, då statsanslaget beviljats till förbundets verksamhet i dess helhet. Nu är det så, att man har kunnat konstatera, att den redovisning, som skett, icke överensstämmer med räkenskaperna i så måtto, att det framgår, att de ifrågavarande kurserna ha givit vissa inkomster och kostnaderna i övrigt bestritts av en del andra medel. Men detta anser man i förbundet vara mera en bokföringsfråga, och jag vill för min del icke inlåta mig på, huruvida denna sak bör tillmätas någon större betydelse. Men vad som här är av vikt — det vill jag ännu en gång betona — är det, att det blir möjligt för granskningsmyndigheterna att överblicka förbundets hela verksamhet och på grund därav bilda sig ett omdöme, huruvida statsanslaget blivit använt så, som det bort användas, eller icke.

Beträffande de detaljer, som herr Andersson i Knäppinge ansåg lämpligt att gå in på här, i fråga om vissa utgiftsposter vid kurserna, som han för sin del ansåg vara väl »rundligt tilltagna», ber jag att få säga, att även jag haft tillfälle att i detalj genomgå dessa verifikationer och räkningar. Och jag skall, med den känedom jag har om de kostnader, som äro förenade med dylika kurser och även andra liknande, be att få säga, att i stort sett kan det knappast enligt min mening göras någon anmärkning mot dessa utgiftsposter. Visserligen kan man tycka, att en eller annan utgift kanske kan vara för hög, men för min del tilltror jag mig icke att fälla det omdömet, att så varit fallet, ty med denna utgift ha kunnat vara förenade sådana omständigheter, som gjort, att utgiften har måst bli så pass hög. Jag tror icke heller, att kammaren här skall kunna inlåta sig på något bedömande av dessa utgifter, varför jag anser, att de här kunna lämnas åsido.

Jag har, herr talman, endast velat nämna detta, för att icke herr Anderssons i Knäppinge anförande skulle få stå alldeles oemottagligt och kammaren kanske få det intrycket, att denna sak är större, än den verkligen är. När nu rättelse i varje fall synes komma till stånd, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Paragrafen lades till handlingarna.

§ 18.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändringar vid centralstationen i Stockholm m. m. blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

*Ang. anläggning av
huvudrangerbangård vid
Hallsberg.*

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg. Därvid yttrade

Herr Sjöberg: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att vare sig tala för avslag eller yrka avslag på Kungl. Maj:ts

framställning. Tvärt om. Jag skall emellertid be att i denna sak få säga några ord. Det lider icke tvivel om att bangårdsförhållandena, sådana de, såsom vi veta, äro rådande vid de stora järnvägs-knutarna, äro en av de största orsakerna till trafiksvårigheterna i vårt land. Den stora påfrestning, som järnvägarna varit utsatta för, är en av de väsentligaste orsakerna till detta. Då herr civilministern förra året den 26 februari besvarade herr Magnussons i Skövde interpellation rörande trafikförhållandena vid statens järnvägar, framgick mycket tydligt, att det fanns ett stort behov att utvidga de större bangårdarna vid järnvägsknutarna. Det framhölls också, att Hallsbergs station befann sig i ett sådant tillstånd, att där skulle uppstå en formlig blockad. Jag har själv varit i tillfälle att på nära håll både se och höra detta och kan därför icke vara annat än glad över att en proposition nu framkommit, genom bifall till vilken en ändring härutinnan skulle möjliggöras. Det torde dock vara möjligt, att det icke blir nog med att utbygga eller utvidga Hallsbergs bangård, ty det torde nog vara så, att det finnes en del andra bangårdar, som jämväl visat sig för små för att fylla det behov rörande rangeringen av tågsätten, som förefinnes. En av anledningarna till dessa stora svårigheter å de stora huvudlinjerna torde emellertid vara — vilket jag ock tyckte mig finna av det svar, herr civilministern gav — att de stora huvudlinjerna äro enkelspåriga. Jag undrar verkligen, om man icke i en framtid skulle kunna undgå en hel del rätt så betydande utgifter, som en utvidgning av de större bangårdarna måste draga, såvida det kunde vara möjligt att i raskare tempo än nu är fallet försöka utbygga de stora huvudlinjerna till dubbelspåriga. Efter vad man kan förstå, är det såväl Kungl. Maj:ts som järnvägsstyrelsens mening, att västra stambanan en gång i tiden skall i sin helhet utläggas till dubbelspårig — man har ju både från Stockholm och från Göteborg kommit ett stycke på väg. Jag undrar, om det icke vore önskvärt, då man ser så ofantligt mera gagnande det skulle vara för trafiken i dess helhet och betydligt underlätta möjligheterna att framföra de godsmängder, som under dessa år visat sig fördyra transporten, och som vi hoppas skall fortsätta i samma tempo som nu varit fallet även efter världskrisen, i fall Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen försökte att få riksdagen med på ett forcerande av detta byggande av dubbelspår något hastigare än hittills. Jag håller före, att de pengar, som vi nedlägga på att förbättra våra järnvägsförhållanden, ingalunda äro borkastade, och det är icke så obetydliga förluster, som såväl industrien som lantbruket lidit under dessa år på grund av att trafikförhållandena varit så svåra. Det hade också uti samma svar, som jag här ovan nämnde, framskyntat, att genom dubbelspåriga järnvägar blir trafikförmågan nästan obegränsad.

Nu torde det också vara möjligt efter vad man kan förstå, att inlandsbanan en gång i tiden kommer att knytas till denna bana någonstans, kanske vid Töreboda. Det lider intet tvivel om att trafiken på linjen Töreboda—Göteborg och kanske uppåt blir be-

Ang. anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg.
(Forts.)

Ang. anläggning av huvudrangerbangård vid Hallsberg.
(Forts.)

tydligt mycket större än nu är fallet. Det torde också vara möjligt, att Töreboda bangård då behöver utbyggas.

Vad man även måste lägga märke till, då man ser dessa förslag till utvidgning av bangårdar, är — jag skall be att få påpeka det — att markinlösningssummorna spela en avsevärt stor roll och uppgå till så betydande belopp. Detta är helt naturligt, ty ifrån början ha våra bangårdar i allmänhet varit tilltagna alldeles för små. Detta är naturligtvis något, som man icke kan lägga vare sig den nuvarande regeringen eller riksdagen eller järnvägsstyrelsen till last. Man hade vid byggandet av våra järnvägar icke någon tanke på att trafiken skulle bli av så kolossal omfattning, som det sedan visat sig bli fallet. Det synes mig emellertid, när man ser dessa summor, som äro upptagna till utvidgande av de gamla bangårdarna, som om det skulle vara nödvändigt, att kungl. järnvägsstyrelsen utefter de nya järnvägslinjer, som byggas för statens räkning, låter sig angeläget vara att se till att bangårdarnas områden redan ifrån början bli så stora att man för framtiden icke får sådana svårigheter som hittills ofta visat sig vara fallet, när det gäller att utvidga dessa bangårdar. Jag känner till en plats, där man behövt utvidga bangården, och där järnvägsstyrelsen redan på förhand avslutat ett köp av mark så pass avlägset från själva bangården, att för en 20 à 25 år sedan icke någon människa skulle kunnat tänka sig, att detta område skulle behöva tagas i besittning för bangårdens utvidgning. Men det har blivit nödvändigt, därför att den stadsplan, som sedan uppgjorts och efter vilken man byggt, stängt in bangården, så att det icke finns någon möjlighet att utvidga den på den plats, där den är tillfinnandes. Det är nämligen så, att var järnvägen än drages fram och man anlägger en station, så börjar man, innan järnvägen gjort upp och planlagt det område, som behövs såsom stationsområde, redan alldeles omedelbart bygga strax intill järnvägens stängsel och därmed omöjliggör man för framtiden, utläggande av ett enda spår, om så skulle behövas, så att man måste genom dyrbara hus och byggnader offra betydande summor.

Jag skulle önska att, då jag yttrat detta och ingen i denna kammare tager sig före att motsäga vad jag anfört, få anse det såsom ett understrykande från denna kammars sida av att riksdagen icke har något emot, därest det vore möjligt att något raskare forcera byggandet av dubbelspår å de stora huvudlinjerna, ty jag tror, att man därmed skulle undgå en hel del utbyggnader av bangårdar, som eljest skulle bli nödvändiga och vilka skulle draga åtskilliga miljoner. Utbyggnandet av Hallsbergs bangård går löst på en summa av 3 1/2 miljoner kronor och marklösen på 200,000 kronor. Nu är jag glad över att detta kan komma till stånd, därför att vi veta, att Hallsberg är en knutpunkt, och att otillräckligheten av dess bangård kanske varit den väsentligaste orsaken till att en så oerhörd stockning i befraktningen gjort sig gällande, då det icke varit möjligt att utnyttja vagnparken, såsom man önskat, på grund därav att man icke kunnat rangera fågsätten nog hastigt.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat uttala mig i denna sak och har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Ang. anläggning av huvudrangerbangård vid Hallaberg.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 20.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens järnvägar tillhöriga markområden vid Gnesta;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för revisorn hos telegrafstyrelsen J. C. Lundgren att för ålderstillägg å lönen tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av den nya tilloppskanalen vid Trollhätte kraftstation; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av förslagskapital för tillverkning och transport av torvbränsle för statens kraftverks räkning.

Vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt bifölls.

§ 21.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ i lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs;

nr 151, angående tilläggspension åt kanslisekreteraren i sjöförvarsdepartementet R. A. Sundin;

nr 158, angående provisorisk lönereglering för viss personal vid marinen;

nr 152, angående ytterligare rörelsekapital vid statens verksamhet för anskaffande och tillhandahållande av livsförnödenheter m. m.; och

nr 153, angående anslag till hydrografiska undersökningar av Sveriges färskvatten.

Ifrågarvarande propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 22.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående semester för tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar; och yttrade därvid

Ang. semester för järnvägstjänstemän av lägre grad.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men

Ang. semester
för järnvägs-
tjänstemän av
lägre grad.
(Forts.)

jag vill dock begagna tillfället och säga, att det är ett mycket behjärtansvärt önskemål, som framförts av motionärerna i förevarande fråga. Ingen lär bestrida, att med den starka trafikökning, som inträtt, också arbetsintensiteten måst ökas i hittills oanad grad, och att detta givetvis inverkar högst menligt på personalen. Det torde utan vidare vara klart, att det borde vara en statsmakternas angelägenhet att snarast möjligt vidtaga åtgärder i den riktning, som motionärerna föreslagit, ty det är alldeles givet, att det icke endast är järnvägspersonalen, som därmed är betjänt, utan att också den stora allmänhetens intressen därigenom bättre tillgodoses med hänsyn till trafiksäkerheten. Ingen lär heller kunna bestrida, att icke den oregelbundna arbetstiden i förening med den intensiva tjänstgöringen både i fysiskt och psykiskt verkar mycket nedsättande; och ett sådant förhållande kan icke vara fördelaktigt för någon, utan man måste på något sätt tänka ut möjligheter att bereda den tjänstepersonal, det här gäller, ökat tillfälle till rekreation och vila, och därmed också öka möjligheterna för dem att på ett tillfredsställande sätt betjäna allmänheten.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag hade begärt ordet med anledning av detta utskottsutlåtande, som jag icke finner vara så förmånligt, som jag väntat mig, för järnvägspersonalen. Statsutskottet har stannat vid att förorda samma synpunkter i denna fråga som järnvägsstyrelsen i infortrat yttrande uttalat, nämligen att frågan bör hänskjutas till den lönekommission, som tillsattes år 1915 för utarbetande av gemensamma avlöningsbestämmelser vid de affärsdrivande verken. Under återopande av detta har utskottet ansett, att min motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag anser för min del, att detta är något för litet, och jag kan icke förstå, huru statsutskottet har kunnat gå med på att lägga denna synpunkt till grund härvidlag.

Det är ju klart, att järnvägsstyrelsen för närvarande gärna skjuter undan denna fråga, då man under nuvarande förhållanden vid statens järnvägar är i den ställningen, att man icke ens kan bevilja personalen den semester, som den enligt redan gällande bestämmelser har rätt att erhålla.

Det förhåller sig så, att Kungl. Maj:t år 1912 tillsatte en kommission med uppdrag att verkställa en allsidig undersökning av de åtgärder och förhållanden, vilka orsakat eller medverkat till de många järnvägsolyckor, som inträffat just vid den tiden, samt att tillse, huruvida genom anordningar eller bestämmelser i ena eller andra avseendet olyckor må kunna i görlig grad förebyggas och trafiksäkerheten således ökas samt att därefter för Kungl. Maj:t framlägga resultatet av denna undersökning. Kommissionens arbete resulterade i förslag om en hel del åtgärder och däribland även ett förslag om förbättrade semesterförhållanden för järnvägspersonalen, av vilken frågas lyckliga lösning jag för min del anser att trafiksäkerheten är i viss mån beroende. För att närmare belysa denna

sak skall jag här be att få uppläsa något av vad kommissionen uttalar i sitt betänkande.

Den säger i nämnda betänkande bland annat: »Beträffande slutligen tjänstledighet, anser kommissionen, att den mera till åren komna delen av personalen i allmänhet är i behov av längre tids sammanhängande ledighet per år än den yngre för att kunna bibehålla full tjänstduglighet. Enligt nuvarande bestämmelser erhåller tjänsteman av lägre grad, förutom sabbatsvila och fridagar, tjänstledighet med bibehållen avlöning för enskilda angelägenheter under följande antal dagar per kalenderår: året efter det, under vilket han blivit antagen till extra ordinarie, 5 dagar, året därpå 10 dagar samt därefter 15 dagar. Någon höjning av sistnämnda antal dagar förekommer varken vid antagning till ordinarie befattning eller vid högre levnadsålder. Kommissionen vill föreslå, att ordinarie personal av lägre grad må äga att med bibehållen avlöning åtnjuta tjänstledighet för egna angelägenheter eller semester under följande antal dagar per kalenderår», och så föreslår kommissionen en ökning av semesterdagarnas antal. Kommissionen slutar med att lämna en sammanfattning av de anordningar, som den anser böra komma till stånd vid statens järnvägar med anledning av den motivering, som kommissionen förebragt, och där heter det: »Här nedan lämnas en sammanfattning av de viktigare önskemål, kommissionen å skilda ställen i det föregående uttalat och vilkas genomförande enligt kommissionens uppfattning skulle komma att bidra till ökning av trafiksäkerheten», och när det gäller just förevarande fråga, föreslår kommissionen en utökning av semestertiden.

Jag tycker verkligen, att det är litet egendomligt, att utskottet på denna fråga lagt en sådan synpunkt, som där gjorts gällande. Utskottet åberopar här, endast vad järnvägsstyrelsen yttrat, att frågan om gemensamma avlöningsbestämmelser för kommunikationsverken är under utredning av en kommission och att nu förevarande ärende bör behandlas i samband därmed. När den av mig förut omnämnda kommissionen utarbetade sitt förslag, var det trafiksäkerhetssynpunkten, som var den avgörande, och jag tycker för min del, att det är rättvist, att den frågan beröres något i samband med järnvägspersonalens semesterfråga. Det är ju så för tillfället, att trafiksäkerhetsspörsmålet, i vad det gäller statens järnvägar, är ganska aktuellt, och jag kan icke finna annat, än att en sådan åtgärd som 1912 års kommission föreslagit, borde få komma till sin rätt åtminstone år 1917.

Det var en statsutskottsledamot, som här förut i dag beklagade sig över, att Kungl. Maj:t hade sovit i tre år på ett förslag rörande en, såsom jag vill minnas, löneregleringsfråga. Men i det fall, som det här gäller, har saken varit fem år, och det är då icke underligt, om man anser, att denna fråga nu bör komma till sin lösning.

Det är väl ändå icke riktigt, att personalen i lägre grad ställs i avsevärt sämre ställning i detta avseende än tjänstemännen i högre grad. Vi ha också påvisat detta i motionen, där det framhålles, att en tjänsteman i högre grad, som är nyantagen, får redan första året,

*Ang. semester
för järnvägs-
tjänstemän av
lägre grad.
(Forts.)*

Ang. semester
för järnvägs-
tjänstemän av
lägre grad.
(Forts.)

sedan han vunnit ordinarie tjänst, komma i åtnjutande av trettio dagars ledighet, medan återigen en gammal stationsmästare, en konduktör, stationskarl eller banvakt med 20, 30 års slitande och enerverande arbete bakom sig icke erhåller mer än femton dagars semester per år.

Jag tycker att det bör vara riksdagen angeläget att lämna denna personal en ledighet, som åtminstone står i rimligt förhållande till den ledighet, som vanliga arbetare i samhället åtnjuta, eller ledighet under samma antal dagar som antalet sön- och helgdagar utgöra per år. Sön- och helgdagarnas antal uppgår ju sammanlagt till omkring 62, men även enligt det förslag, som jag framfört i motionen, skulle den personal, varom det här är fråga, i alla fall icke komma upp till 62 ledighetsdagar per år. Jag tycker därför, att det verkligen vore en gärd av rättvisa, om man här sökte komma till ett sådant resultat, varigenom denna personal kunde beredas en välbehörlig ledighet.

Jag kan mycket väl förstå, att, såsom frågan nu ligger, när man å ena sidan har ett enhälligt statsutskott och å andra sidan motionen, man icke kan vinna mycket här i kammaren genom att framställa ett yrkande i motionens riktning, och jag skall icke heller göra det. Det kan ju dock hända, att den kommission, som har här förut omtalade lönefrågor om hand, tar upp denna sak och prövar den. Jag hoppas för min del, att så blir fallet.

Jag vill, som sagt, här icke framställa något yrkande, då jag väl förstår att det icke är lönt, men jag hoppas dock, att frågan kommer tillbaka och att den snarast möjligt kommer till sin lösning i enlighet med det förslag, som jag i motionen framlagt.

Herr *Höglund* i Strömstad instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 23.

Statsutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 50, i anledning av väckta motioner om upptagande av ett inhemskt statslån för mötande av ekonomiska statsbehov i följd av ett provisoriskt rusdrycksförbud, blev av kammaren godkänt.

§ 24.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i § 12 mom. 1 b i förordningen med tulltaxa för inkommande varor.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 2*; och yttrade därvid

Herr Bengtsson i Göteborg: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än bifall till utskottets förevarande hemställan. Jag vill emellertid ifrågasätta, huruvida man icke borde såväl vid tullbehandling som vid bevakning av dylikt gods på här ifrågavarande område införa utsträckt deklarationsskyldighet.

Av representanter för den industri, som det här gäller, har det många gånger uttalats, att denna industri arbetar under synnerligen tryckta omständigheter. Jag har med anledning därav anställt jämförelser mellan den svenska och den motsvarande norska industrien därvid jag funnit, att den svenska industrien har betydliga fördelar framför den norska.

Medan således den norska tullagen föreskriver att »ved bygning av skibe ved indenlandske skibsverfte tilstaaes toldgodtgørelse for fartøier over 50 brutto registerton efter følgende skala» o. s. v., så innehåller den svenska tulltaxeförordningen en föreskrift om rätt till restitution beträffande fartyg under 40 tons dräktighet. Därvid är dock att märka, att den norska tullagen *icke* medgiver gottgørelse i fråga om *ombyggnad* av fartyg, vilket däremot är fallet med den svenska tulltaxeförordningen. Enligt en norsk handbok rörande tullväsendet gälla vidare i Norge följande bestämmelser: »Ved siden av denne almindelige toldgodtgørelse tilstaaes *ikke* drawback for *seilduk*. Toldgodtgørelse tilstaaes *ikke* for et dampskib, hvis maskine er indsat i utlandet. Naar der er flere om fartøiets bygning og utrustning, maa de paa forhand komme overens om delingen av godtgørelsen. Godtgørelsen utbetales efter anvisning av tolddepartement.»

Jag kan, som sagt, för min del icke finna annat, än att vår svenska industri på detta område har betydande fördelar i jämförelse med den norska, och man kan verkligen ifrågasätta, huruvida icke bestämmelser liknande de i den norska lagstiftningen förekommande borde tillämpas även hos oss här i Sverige.

Herr talman! Jag har endast velat göra denna jämförelse och har, som sagt, icke något yrkande att här framställa.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 25.

Slutligen upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats två delvis sammanfallande motioner om ändringar i taxeringsförordningen, nämligen nr 73 i första kammaren, av herr *Bäckström*, som hemställt, att åt §§ 39 och 41 i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering skulle givas följande ändrade lydelse:

Ang. lättnader för skeppbyggnadsindustrien vid tullbehandling av vissa varor.

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

§ 39.

Skattskyldig, som icke åtnöjes — — — rätt till talan, så ock envar ledamot av taxeringsnämnden, ävensom, såvitt det angår bevillningstaxeringen, vederbörande kommun, municipalsamhälle eller vägstyrelse, som är missnöjd med taxeringsnämnds beslut, må — — — stadgas i nämnda lag.

§ 41.

Prövningsnämnd skall bestå — — — föreslagna personerna, och böra nämndens ledamöter så utses, att — — — näringar; och

nr 224 inom andra kammaren av herr Nilsson i Kristianstad, vilken föreslagit, att riksdagen ville besluta sådan ändring och tillägg till förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering av den 28 oktober 1910, att den av Konungens befallningshavande enligt § 25 utsedda ordföranden och ena ledamoten av taxeringsnämnd borde så vitt möjligt icke vara fastighetsägare; att ur § 41 i samma förordning skulle utgå bestämmelsen om, att Konungens befallningshavande vid utseende av prövningsnämnd skulle, så vitt möjligt vore, utse hälften fastighetsägare; samt att i § 39 skulle införas stadgande om rätt jämväl för samtliga ledamöter av taxeringsnämnd att anföra besvär över taxeringsnämnds beslut.

Utskottet hemställde,

1) att det i herr Nilssons i Kristianstad förevarande motion framställda förslaget om ändring i 25 § förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att vad i nämnda motion samt i herr Bäckströms ovanberörda motion ifrågasatts angående ändring i 39 § samma förordning ej heller måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3) att riksdagen måtte i anledning av de förevarande motionerna, så vitt de avsåge ändring i 41 § merberörda förordning, besluta, att samma paragraf skulle erhålla följande ändrade lydelse:

41 §.

Prövningsnämnd skall bestå av minst tio, högst tjugufem ledamöter, vilka Kungl. Maj:ts befallningshavande äger utse bland de av taxeringsnämnderna därtill föreslagna personerna. Prövningsnämndens ledamöter böra så utses, att nämnden, så vitt förhållandena medgiva, kommer att utgöras av ett efter beskattningens belopp och mängden av skattskyldiga skäligen lämpat antal dels ägare av fast egendom, dels näringsidkare och dels andra inkomsttagare, samt att inom nämnden icke saknas tillförlitlig kännedom om länets särskilda delar, dessas ekonomiska tillstånd och huvudsakliga näringar.

Kungl. Maj:ts befallningshavande utser i enahanda ordning jämväl suppleanter, till antal motsvarande minst hälften av antalet ordinarie ledamöter i nämnden.

Reservationer hade likväl avgivits

vid punkten 1):

av herr *Nilsson* i Kristianstad;

vid punkten 2):

av herrar *Bäckström, Källman, Månsson, Holmström* och *Nilsson* i Kristianstad, vilka föreslagit, att riksdagen måtte i anledning av herr *Bäckströms* och herr *Nilssons* i Kristianstad förenämnda motioner besluta, att 39 § förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering skulle erhålla följande förändrade lydelse:

39 §.

Skattskyldig som icke åtnöjes — — — rätt till talan, så ock envar av de av Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade ledamöterna av taxeringsnämnden, ävensom, såvitt det angår bevillningstaxeringen, vederbörande kommun, municipalsamhälle eller vägstyrelse, som är missnöjd med taxeringsnämnds beslut, må — — — stadgas i nämnda lag; samt

vid punkten 3):

av herrar *Lyckholm, Antonsson, Östberg, Jesperson, Jeansson* i Kalmar, *Jonsson* i Hökhult, *Knaust, Forssman* och *von Hofsten*, som förklarar, att de på i reservationen angivna grunder icke kunnat biträda utskottets förslag utan ansett, att motionerna även i förevarande del bort avstyrkas.

Sedan *punkten 1* föredragits, yttrade

Herr *Nilsson* i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Nu förevarande motion, som undertecknad väckt i denna kammare och som delvis sammanfaller med en i första kammaren avgiven motion, nämligen i vad avser tvenne punkter, är ett uttryck för den otålighet, som i vårt land sedan flera år tillbaka förefinnes med anledning av väntan på den blivande kommunalskattereformen. Vid mer än ett tillfälle har ju utlovats, att denna kommunalskattereform inom en nära framtid skulle vara färdig, men gång på gång har reformen försenats och allt fortfarande få vi väl i år och, torde man väl kunna säga, närmaste år vara tvungen att använda de gamla former för beskattning, som hittills tillämpats.

De olägenheter, som nu gällande kommunalskatteordning åstadkommit i beskattningshänseende, framträda särskilt i närvarande tid i vissa delar av landet på ett synnerligen olyckligt sätt. Motionen avser nu att åtminstone i någon mån åstadkomma en ändring till det bättre härutinnan, och jag ber att i all korthet få redogöra för, huru jag för min del sett denna fråga.

På landsbygden utgöres bevillningen liksom för övrigt även i städerna efter mycket olika grunder. Bevillningen utgöres, som bekant, dels på inkomst av kapital och dels på en fingerad inkomst, d. v. s. på de åsatta taxeringsvärdena å fastigheter. I en

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

landskommun, t. ex. där det finnes ett större antal fastighetsägare och endast till en mindre del löntagare, framträder det olämpliga i den nuvarande anordningen i fråga om bevillningen och därmed även kommunalskatten på ett synnerligen kraftigt sätt.

Den dyrtid, som nu kommit, har framtvingat en hel del inkomstökningar särskilt för löntagare. Men när sålunda en löntagare på landsbygden på grund av dyrtiden fått ett mindre dyrtidstillägg, har han till följd av den ökade inkomsten vid nästa taxering blivit påförd ett par tre bevillningskronor mera än förut, nämligen en bevillningskrona för varje 100 kronor, varmed hans inkomst ökats. Men samtidigt har en skattskyldig, som huvudsakligen endast skattar för fastighet, icke behövt vidkännas någon ökning i antalet bevillningskronor. Hans fastighet blev taxeringsvärderad senast år 1913, och det värde, som då åsattes fastigheten, utgör allt fortfarande grundvalen för bevillningen och alltså för kommunalskattens erläggande. Var och en inser emellertid, att i vissa delar av riket ha krigskonjunkturerna medfört, att jordbruksfastigheter kommit att giva en avsevärt mycket större avkastning mot vad förhållandet var förut just på grund av de stegrade prisen å alla jordbrukets produkter av olika slag. Men därmed har icke följt någon som helst motsvarande ökning av den allmänna bevillningen för en innehavare av jordbruksfastighet, och han har alltså ej heller behövt vidkännas någon högre skatt till kommunen. Det är detta, som en del löntagare, på landsbygden i synnerhet, funnit i hög grad orättfärdigt, och de ha ofta funderat över, huru rättelse härutinnan skulle kunna ske.

För min del erkänner jag villigt och gärna, att vad jag föreslagit i fråga om taxeringsnämndens sammansättning icke kan råda fullständigt bot på detta missförhållande, men å andra sidan är det, såsom var och en förstår, icke lätt att nu få fram ett sådant förslag, utan i väntan på den utlovade kommunalskattereformen får man inskränka sig till att göra några påpekanden eller föreslå så små ändringar som möjligt.

För min del hade jag tänkt mig en sådan ändring i taxeringsförordningen, att det i fråga om taxeringsnämndens sammansättning skulle beredas en viss större möjlighet för icke fastighetsägare att få sina synpunkter bevakade. En sådan ändring skulle icke medföra någon orättfärdighet på andra håll, men däremot full rättvisa i fråga om olika slag av skattskyldiga, särskilt beträffande landskommunerna.

Vad första punkten beträffar, där jag påyrkat en bestämmelse av innehåll, att ordföranden och den ledamot i taxeringsnämnden, som utses av Konungens befallningshavande, icke skulle, såvitt möjligt, få vara fastighetsägare, har utskottet icke velat gå med på den av mig förordade linjen, och det kan ju också måhända sägas, att ett bifall till mitt förslag möjligen skulle leda till, att förhållandet bleve alltför mycket motsatt det, som nu är rådande. Utskottet motiverar sin ståndpunkt med att säga, att någon olägenhet av de nuvarande förhållandena icke har försports. Så säkert

är dock icke detta. Det har uppgivits, och det torde nog också kunna bevisas, att det på vissa håll råder ett ganska starkt missnöje med, att man, när det gäller dessa av Konungens befallningshavande utsedda ledamöter, i allmänhet följer den regeln att hålla sig till de mest välsituerade inom taxeringsdistriktet, och man har på sina ställen haft anledning att framställa anmärkningar gentemot de av Konungens befallningshavande utsedda ledamöterna.

Ang. ändringar i taxeringsföreläggningen.
(Forts.)

Jag har nu för min del icke tänkt att i denna punkt framställa något yrkande på bifall till motionen. Jag har med vad jag här sagt såväl som med avgivandet av min motion velat åtminstone föra fram frågan. Redan innevarande höst, får denna sak sin betydelse. Vid decemberstämmorna i slutet av året väljas nämligen ledamöterna i de taxeringsnämnder, som i april och maj nästa år skola förrätta omvärdering och föreslå ny taxering av jordbruksfastigheter för den kommande femårsperioden, och jag har nu med motionen avsett att med nuvarande former för beskattningen få fram den största möjliga rättfärdighet i densamma, så att varje skattskyldig får betala skatt efter den inkomst, han verkligen åtnjuter, så långt som nu en sådan princip kan genomföras med nu gällande ofullständiga bestämmelser. Jag har ansett, att motionens framförande såväl som denna frågas behandling i övrigt här i riksdagen skulle åtminstone sporra intresset i vårt land att beakta och använda sig av de möjligheter, som stå till buds enligt den nuvarande ordningen.

Jag skall således, herr talman, här icke framställa något yrkande i första punkten.

Herr von Hofsten: Då den siste talaren, som är motionär i frågan, icke gjorde något yrkande, skulle man ju kunna därvid låta bero. Jag ber emellertid att med några ord få ytterligare belysa vad saken gäller.

Motionären föreslår, att taxeringsnämndens ordförande och den av Konungens befallningshavande jämte ordföranden förordnade ledamöten i nämnden icke skulle få vara fastighetsägare. Jag får verkligen säga, att man blir förvånad över, att motionären, som är en praktisk man, vill komma med ett sådant förslag, varigenom en var person, som äger en liten fastighet, icke skulle kunna erhålla ett dylikt förordnande. Det förhåller sig ju ofta så på landet, att kronofogden eller häradskrivaren är ordförande i taxeringsnämnden, och då de förvärvat stor erfarenhet på detta område, äro dessa personer ofta de lämpligaste, som i detta fall kunna ifrågakomma. Skall nu verkligen den omständigheten, att de måhända äga en än så obetydlig fastighet, för dem utgöra ett hinder att bli förordnade till ordförande eller ledamot av taxeringsnämnden?

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på motionen.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

Härefter föredrogs *punkten 2*; och yttrade därvid

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! I nu förevarande punkt ber jag att få hemställa om bifall till den av herr Bäckström m. fl. vid punkten fogade reservationen.

I den av mig avgivna motionen, som utskottet nu för sin del avstyrkt, påyrkar jag uti nu förevarande punkt, att samtliga ledamöter i taxeringsnämnden skulle tillerkännas klagorätt. Herr Bäckström i första kammaren har inskränkt sig till att påyrka, att klagorätt måtte tillerkännas ordföranden och den av Konungens befallningshavande utsedde ledamoten i taxeringsnämnden. Enligt taxeringsförordningens nuvarande bestämmelser är det väl tillåtet för taxeringsnämndens ordförande liksom för övrigt alla taxeringsnämndens ledamöter att, såsom det heter, till protokollet låta anteckna sin avvikande mening, ifall de av en eller annan orsak skulle finna, att taxeringsnämnden icke gått så långt i fråga om en skattskyldigs taxering, som de anse vara önskligt. Men det är däremot icke tillåtet vare sig för ordföranden eller någon annan av nämndens ledamöter att föra klagan, även om taxeringsnämnden enligt vederbörandes förmenande åsatt ett alldeles för lågt taxeringsbelopp i något särskilt fall. För att råda bot på detta på sina håll till olägenhet ledande förhållande ha vi här tänkt oss att bereda möjlighet för de tvenne av Konungens befallningshavande utsedda ledamöterna i taxeringsnämnden att kunna gå fram till prövningsnämnden och där anföra klagomål över taxeringsnämndens beslut, och det är i detta syfte, som vi i vår reservation påyrkat den ändring i nuvarande taxeringsförordning, som där föreslås.

Med det nu sagda ber jag att få yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. uti denna punkt avgivna reservationen.

Herr von Hofsten: Motionärens ursprungliga förslag innebar, att varje ledamot i taxeringsnämnden skulle ha rätt att överklaga nämndens beslut. Nu ha reservanterna, d. v. s. de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet, ändrat detta yrkande därhän, att de tvenne av Konungens befallningshavande förordnade ledamöterna i taxeringsnämnden, av vilka den ene är nämndens ordförande, skulle ha rätt att överklaga de där fattade besluten. Emot detta förslag tala dock åtskilliga skäl, som jag skall be att i korthet få beröra.

Här göra sig först och främst principiella skäl gällande. Det är ju så, att taxeringsnämnden även på sätt och vis är en domstol, där ledamöterna efter det föreliggande materialet bedöma vederbörandes skattskyldighet. Det är då principiellt oegentligt, att en ledamot i en sådan nämnd, som kan anses vara likställd med en domstol, skall ha rätt att överklaga nämndens beslut.

Men även praktiskt taget synes det vara olämpligt och kunna leda till trakasserier, om motionärens förslag bifalles och således en enskild person, såsom utskottet här säger i sin motivering, skulle kunna överklaga alla förekommande taxeringar, som icke skett så,

som han velat. Detta skulle ju kunna förorsaka mycken olägenhet och mycket onödigt arbete såväl för taxeringsmyndigheterna som även för vederbörande skattskyldige. Därjämte måste väl var och en, som känner till arbetet inom prövningsnämnden och huru det samma är lagt, medgiva, att kronoombudet i denna nämnd noggsamt har reda på de reservationer, som kunna vara fogade till taxeringsnämndens beslut. Om alltså en ledamot i taxeringsnämnden har reserverat sig mot ett av nämndens beslut framgår detta av nämndens protokoll, och kronoombudet i prövningsnämnden torde noggsamt beakta detta. Var och en känner ju till, huru noggrant vederbörande kronoombud, vanligtvis landskamreraren, följer dessa förhållanden och iakttagit alla möjligheter till varje berättigad höjning av beskattningen.

På dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr K ä l l m a n: Det är ju riktigt, att motionen innebär, att man skulle medgiva klagorätt åt en var ledamot i taxeringsnämnden. Något sådant kan man emellertid icke gå med på, så länge som taxeringsnämndens ledamöter icke ha rätt att granska de avgivna deklARATIONERNA. Ett förslag i sistnämnda avseende har ju redan fallit vid denna riksdag, och följaktligen kan man icke i denna del gå motionen helt och hållet till mötes.

Men däremot bör det icke kunna möta något hinder att låta ordföranden och den andre av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten överklaga de i taxeringsnämnden fattade besluten, alldenstund båda dessa personer ha tillfälle att granska deklARATIONERNA.

Nu säger herr von Hofsten, att det finnes redan ett principiellt skäl emot ett bifall till detta senare förslag, nämligen det, att taxeringsnämnden mera vore att betrakta såsom en domstol än såsom en intresserepresentation. Jag ber att gent emot detta få säga, att om herr von Hofsten verkligen hade den uppfattningen, skulle han icke ha reserverat sig mot utskottets förslag till ändring av förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarande vid taxering § 41, avseende ändring i bestämmelserna om utseende av ledamöter i prövningsnämnd, ty där vidhåller herr von Hofsten, att denna nämnds ledamöter skall till hälften utgöras av fastighetsägare, och detta tyder icke på, att han är intresserad av att betrakta taxeringsnämnden såsom en domstol. Om man medger ordföranden i taxeringsnämnden och den andre av Konungens befallningshavande förordnade ledamoten klagorätt, kan detta icke innebära, att alla taxeringsnämndens beslut bliva överklagade. Jag är övertygad om, att dessa personer, i allmänhet åtminstone, ha större kvalifikationer, än att de skulle tillåta sig att driva ren obstruktion.

På grund härav och av vad som i övrigt anförts tillåter jag mig yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. avgivna reservationen.

Häruti instämde herr *Palmstierna*.

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

Herr Bolander: Herr talman! Jag ber att till en början få säga, att det, såsom herr von Hofsten här framhöll, måste förefalla tämligen egendomligt och stridande mot vad som vanligen gäller i fråga om beslutande myndigheter att ordna så, att ledamöterna i taxeringsnämnden skulle äga rättighet att överklaga nämndens beslut.

Men härtill kommer, att en sådan anordning enligt min uppfattning icke alls är behöfvig. Reservanterna och motionärerna ha här alldeles bortsett från stadgandet i § 33 förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering. Där heter det bland annat: »Det åligger ordföranden att i de fall, då hans mening icke gjort sig gällande, uti vederbörande längds anteckningskolumn särskilt upptaga den taxering, han ansett böra bestämmas.» Och vidare stadgas det: »Anser ordföranden, att taxeringsnämnden i ett eller annat hänseende icke iakttagit de föreskrifter, som gälla för taxeringen, eller icke verkställer taxeringen i överensstämmelse med upplysta och bestyrkta förhållanden, åligger det honom att sådant genast anmärka. Dylik anmärkning ävensom nämndens i anledning därav meddelade yttrande skola i protokollet antecknas.»

Vad således särskilt ordföranden beträffar, finnes det alltid vägar för honom att få fram sin mening. Och man kan vara fullt övertygad om, att kronoombudet hos prövningsnämnden under den förberedande och i regel mycket noggranna granskning, som han företar rörande taxeringsfrågorna, helt säkert icke bortser från de särskilda yttranden, som vederbörande taxeringsnämnds ordförande avgivit och de förslag, som de anse hade bort av taxeringsnämnden bifallas.

Särskilt med hänsyn till den senare av mig här upplästa bestämmelsen finner jag det fullständigt obehöfvigt och rent av olämpligt att vidtaga en sådan ändring, som motionärerna här föreslagit, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Magnusson* i Tumbult.

Herr Källman: Herr vice talman! Jag ber bara att gent emot herr Bolander få erinra om att vi, som reserverat oss för den klagorätt, det här är fråga om, ha visst icke förbisett, vilka möjligheter en taxeringsordförande har att få fram sin mening inför prövningsnämnden. Vi äro fullt förtrogna med det, och vi veta, att kronans ombud också ofta erhåller kännedom om ordförandens uppfattning genom att läsa hans särskilda anteckningar. Men vi ha ansett, att det vore betydligt bättre för vissa ärendens framförande till prövningsnämnden, om ordföranden tillerkändes rätt att anföra klagomål, innehållande bestämda yrkanden och det är just detta, som skiljer oss från herr Bolander och bevillningsutskottets majoritet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr vice talman-

nen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på avslag därpå och bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

Vid föredragning härpå av *punkten 3* begärdes ordet av

Herr von Hofsten, som yttrade: Herr talman! Frågan gäller i denna punkt fastighetsägarnas ställning och representation i prövningsnämnden. Nuvarande bestämmelse stadgar att av ledamöterna i prövningsnämnden bör såvitt möjligt hälften och i Stockholms stad minst en fjärdedel vara ägare av fast egendom. Den bestämmelse, utskottet föreslår, lyder i transsumerade delar sålunda: »Prövningsnämndens ledamöter böra så utses, att nämnden, så vitt förhållandena medgiva, kommer att utgöras av ett efter beskattningens belopp och mängden av skattskyldiga skäligen lämpat antal dels ägare av fast egendom, dels näringsidkare och dels andra inkomsttagare.» Vi reser vanter i denna del ha icke kunnat gå med på ändringen, då densamma enligt vår uppfattning innebär en minskning i fastighetsägarnas inflytande i prövningsnämnden. Vi bestrida utskottets uttalande på sid. 4, nämligen: »Det torde icke kunna bestridas, att bestämmelsen bottnar i äldre förhållanden, som numera icke bestå». Fastighetstaxeringen är enligt min mening den viktigaste delen av taxeringen. Den innebär en verklig värdering och den fordrar sakkunskap och ett på erfarenheten grundat omdöme. Den övriga delen av taxeringen är beroende på deklARATIONEN och innebär mera en granskningsplikt. Under sådana förhållanden kan det icke anses obefogat, att prövningsnämnden till halva antalet består av fastighetsägare dels från land och dels från stad. Det är också att märka, att begreppet fastighetsägare innebär icke blott hemmansägare, godsägare och tomtägare, utan varje ägare av en än så liten lägenhet på landet eller i staden, och det kan enligt vår mening icke vara annat än lämpligt, att bestämmelsen finnes kvar, även om jag kan medgiva, att den icke är av så ofantligt stor betydelse. Då således icke någon egentlig olägenhet har uppstått av prövningsnämndernas nuvarande sammansättning, och då det må vara en fördel, att den mera bofasta delen av befolkningen har ett visst inflytande sig tillförsäkrat i prövningsnämnden, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt och avslag på utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog under detta anförande åter ledningen av förhandlingarna.

I herr von Hofstens anförande instämde herr *Jonsson* i Hökhult.

Vidare yttrade

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! I denna punkt har utskottet beslutat hemställa om ändring i sådan

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

riktning, att den enligt min mening gamla och föräldrade bestämmelsen, att minst hälften av prövningsnämnden skall vara det eller det slaget medborgare eller ha den eller den karaktären, skall utgå. På denna punkt har herr von Hofsten m. fl. avlämnat en reservation, gående ut på att denna ändring icke är behöfelig. Den föregående ärade talaren har motiverat detta med att fastighetsägarna genom denna bestämmelse skulle ha ett tillbörligt och som det heter rättvist inflytande på prövningsnämndens arbete genom dess sammansättning. Enligt min uppfattning har prövningsnämnden även den uppgiften, att den liksom en domstol prövar alla de besvär, som ingivas, och sedan avger sitt votum och utlåtande. När så är fallet och faktiskt de skattskyldiga utgöras av så många olika kategorier, så finner jag det olämpligt, att i bestämmelserna om prövningsnämndens sammansättning skall ingå, att hälften skall utgöras av fastighetsägare. En sådan fastslagen rätt för en viss kategori skattskyldiga finner jag i högsta grad olämplig. Med hänsyn därtill har också majoriteten yrkat, att en ändring skulle inträda. Därmed följer icke, att fastighetsägarna skulle bli uteslutna, utan därav följer endast det enligt min uppfattning enda förnuftiga, som också överensstämmer med den utveckling, som vårt samhällsliv undergått, nämligen att alla skattskyldiga böra bli likställda i detta avseende och att Konungens befallningshavande sålunda skulle vara skyldiga att till ledamöter i prövningsnämnden utse fastighetsägare, näringsidkare och löntagare av den eller den beskaffenheten. En sådan ändring finner jag fullt befogad.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr B o l a n d e r: Herr talman! Det särskilda företräde, som genom § 41 beredes fastighetsägarna, då det stadgas, att bland ledamöterna i prövningsnämnden minst hälften bör vara fastighetsägare finner jag obehöfligt och orättvist. Man får i alla fall tänka på, att denna bestämmelse fastställts under en tid, då så gott som alla kommunala utgifter vilade på fastighetsägarna. Nu äro ju andra förhållanden rådande.

Man kan ju säga, att även om § 41 finge den lydelse, som utskottet föreslagit, så skulle fastighetsägareintresset bli mer än väl tillgodosett. Om vi tänka på, huru det går till ute i bygderna, där fastighetsägarna sitta inne med majoritet, blir resultatet vanligen det, att jordbrukarna komma att erhålla absolut majoritet inom taxeringsnämnderna och kunna så att säga enväldigt fatta beslut. Detta kan väl icke vara så riktigt, men åtminstone bör man då söka ordna det så, att en motvikt skapas mot dem, då det gäller sammansättningen av prövningsnämnderna.

I den reservation, som är avgiven av herr Lyckholm m. fl. heter det: »Jämväl i övrigt äro grunderna för taxeringsnämndernas sammansättning sådana, att en kommunal majoritet av smärre inkomsttagare lätteligen kan helt utestänga fastighetsägarna från dessa nämnder, varigenom de förra bli i tillfälle att godtyckligt höja fastighetsvärdena.» Detta påstående överensstämmer icke med verkliga

förhållandena. Det finnes nämligen föreskrivet i § 25 av förevarande författning bland annat: »För övrigt skall vid val av både ordinarie ledamöter och suppleanter tillses att, såvitt möjligt är, såväl ägare av jordbruksfastighet och annan fastighet som näringsidkare, arbetare och andra inkomsttagare komma att äga säte och stämma i taxeringsnämnden.» Här talas om ägare av jordbruksfastighet och annan fastighet. Man har sålunda icke rättighet att förebrå dem som icke äro ägare av jordbruksfastighet för partiskhet, då det gäller dessa val, och skulle sådant maktmissbruk inträffa, så finnes det möjlighet att överklaga detsamma.

Ang. ändringar i taxeringsförordningen.
(Forts.)

Då, såsom här framhållits, det föreligger synnerligen vägande skäl för att en sådan ändring som den här föreslagna kommer till stånd, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr von Hofsten, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 77 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 26.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Zetterstrand*, nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan;

herr *Vennerström m. fl.*, nr 361, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 127, angående tillfällig höjning av postavgifterna;

herr *Runefors*, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, med förslag till lag om landstormsprövning åren 1919—1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstörmen under åren 1920—1928 m. m.;

herr *E. A. Nilson* i Örebro, nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts *Andra kammarens protokoll 1917. Nr 37.*

proposition, nr 130, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1918 m. m.; samt

herr *von Sneidern*, nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst.

Ifrågavarande motioner bordlades.

§ 27.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till dels riksdagens skrivelser till Konungen

nr 61, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 64, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels ock riksdagens förordnanden

nr 62, för hovrättsrådet m. m. V. E. O. Petréén att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 63, för konstituerade revisionssekreteraren B. N. R. Lilienberg att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 65, för häradshövdingen m. m. A. R. Östergren att vara riksdagens militieombudsman; och

nr 66, för häradshövdingen m. m. friherre B. C. Cederström att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

§ 28.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om åvägabrindande av utredning angående införande av kyrkofullmäktigeinstitutionen i Stockholm; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående beredande av nya lokaler för statsmedicinska anstalten; och

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:ts angående förflyttning och utvidgning av tandläkareinstitutet.

§ 29.

Justerades protokollsutdrag.

§ 30.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Akerlindh</i>	under 12 dagar fr. o. m. den 30 mars,
» <i>Hellberg</i> i Lycksele	» 13 » » » 30 »
» <i>Ström</i>	» 14 » » » 29 »
» <i>Lindqvist</i> i Kosta	» 13 » » » 30 »
» <i>Borg</i>	» 5 » » » 31 »
» <i>Johanson</i> i Huskvarna	» 12 » » » 31 »
» <i>Andersson</i> i Milsmaden	» 5 » » » 30 »
» <i>Räf</i>	» 14 » » » 29 »
» <i>Berg</i> i Staby	» 13 » » » 30 »
» <i>Borggren</i>	» 12 » » » 30 »
» <i>Vennerström</i>	» 12 » » » 30 »
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 13 » » » 30 »
» <i>Andersson</i> i Altofta	» 13 » » » 30 »
» <i>Kajser</i>	» 13 » » » 30 »
» <i>Ericsson</i> i Vallsta	» 13 » » » 30 »
» <i>Söderberg</i>	» 14 » » » 29 »
» <i>Hedström</i>	» 3 » » » 29 »
» <i>Helger</i>	» 12 » » » 30 »
» <i>Jönsson</i> i Boa	» 2 » » » 29 »
» <i>Svensson</i> i Torlarp	» 12 » » » 30 »
» <i>Olsson</i> i Berg	» 12 » » » 31 »
» <i>Persson</i> i Stallerhult	» 11 » » » 1 april,
» <i>Tysk</i>	» 10 » » » 30 mars,
» <i>Hedlund</i>	» 14 » » » 29 »
» v. talmannen <i>D. Persson</i>	» 6 » » » 30 »
» <i>Lundström</i> i Långnäs	» 7 » » » 31 »
» <i>Rehn</i>	» 7 » » » 31 »
» <i>Hellberg</i> i Ljungskile	» 12 » » » 30 »
» <i>Rydholm</i>	» 13 » » » 30 »
» <i>Wikström</i>	» 10 » » » 30 »
» <i>Lindström</i>	» 10 » » » 30 »
» <i>Stenudd</i>	» 14 » » » 1 april,
» <i>Karlsson</i> i Fjäll	» 13 » » » 30 mars,
» <i>Svensson</i> i Skönsberg	» 13 » » » 30 »
» <i>Eurén</i>	» 12 » » » 31 »
» <i>Höglund</i> i Strömstad	» 12 » » » 30 »
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 14 » » » 29 »
» <i>Hagman</i>	» 10 » » » 29 »
» <i>von Sneidern</i>	» 12 » » » 31 »
» <i>von Hofsten</i>	» 12 » » » 31 »
» <i>Olsson</i> i Rödningberg	» 12 » » » 31 » och
» <i>Ericson</i> i Funäsdalen	» 12 » » » 31 » .

§ 31.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först uppföres bevillningsutskottets be-

tänkande, nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1917 års taxering till bevillning för inkomst samt till inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock i ämnet väckta motioner, samt såsom andra ärende jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minimipris å brödsäd m. m. och såsom tredje ärende jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefrihet å lån för anskaffande av utsädespotatis, samt övriga ärenden i den ordning de förekomma på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammararen.

Kammararens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,33 e. m.

In fidem
Per Cronvall.